

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA INFRASTRUKTURO

Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda

Marec 2021

Projekt priprave Nacionalne strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij ter območnih načrtov za Savinjsko-šaleško in Zasavsko regijo je financiran s strani Evropske unije.

Kronologija priprave dokumenta

	Verzija	Opombe
1	september 2020	Predložena v celovito presojo vplivov na okolje
2	marec 2021	Dopolnjena verzija upoštevajoč: - ugotovitve okoljskega poročila (omilitveni ukrepi, priporočila, tehnične pripombe), predloge Evropske komisije, - pripombe in mnenja ministrstev in drugih organizacij, ki so glede na vsebino strategije pristojne za posamezne zadeve varstva okolja, varstvo ali rabo naravnih dobrin, krajine, varstvo zdravja ljudi ali varstvo kulturne dediščine, ter stranskih udeležencev v postopku celovite presoje vplivov na okolje, - odločitev medresorske delovne skupine Vlade Republike Slovenije o izbiri scenarijev, ki se predložijo v javno obravnavo.
3	(april/maj 2021)	(Dopolnjena verzija upoštevajoč: v največji možni meri pripombe in mnenja iz javne obravnave. Bo predložena MOP v odločitev o sprejemljivosti in po pozitivni odločitvi MOP v sprejem Vladi Republike Slovenije.)

ID zahtevka za storitve: REFORM/SC2020/004
Okvirna pogodba SRSS/2018/01/FWC/002

Deloitte

Kazalo

1.	Uvod.....	3
1.1	O pravičnem prehodu	3
1.2	Pravični prehod in premogovništvo v Sloveniji.....	4
1.3	Slovenski premogovni regiji.....	6
1.3.1	Zasavska premogovna regija.....	6
1.3.2	Savinjsko-šaleška premogovna regija.....	8
1.4	Utemeljitev izbora območij za pravični prehod.....	9
1.5	Utemeljitev izbora scenarijev	11
1.5.1	Oblikovanje scenarijev za SAŠA regijo.....	12
1.5.2	Strateško načrtovanje v Zasavju	15
2	Namen strategije	16
3	Opredelitev trenutnega stanja in potreb	16
4	Skupna vizija pravičnega prehoda pri izstopu iz premoga	22
5.	Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda	22
5.1	Pravični prehod za Savinjsko-šaleško regijo	23
5.1.1	Splošne značilnosti izbranega scenarija	23
5.1.2	Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda regije	24
5.2	Pravični prehod za regijo Zasavje.....	27
5.2.1	Splošne značilnosti izbranega scenarija	27
5.2.2	Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda regije	29
6	Omilitveni ukrepi, priporočila in načela za izvajanje strategije	31
6.1	Omilitveni ukrepi in načela za izvajanje strategije.....	31
6.2	Priporočila za izvajanje strategije	35
7	Viri financiranja	37
8	Okvir upravljanja pravičnega prehoda	40
9	Okvir spremljanja in vmesnega pregleda.....	41

Seznam uporabljenih kratic

BDP – Bruto domači proizvod

CO₂ – Ogljikov dioksid

EBIT – Angl. *Earnings Before Interest and Tax*; dobiček iz poslovanja

EBITDA – angl. *Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization*; dobiček iz poslovanja pred amortizacijo

EU – Evropska unija

NEPN – Nacionalni energetske in podnebne načrte

OVE – Obnovljivi viri energije

RRI – Raziskave, razvoj in inovacije

SAŠA – Savinjsko-šaleška regija

Strategija – Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda

ReNPVO20–30 – Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030

RTH – Rudnik Trbovlje-Hrastnik

TEŠ – Termoelektrarna Šoštanj

TET – Termoelektrarna Trbovlje

TGP – toplogredni plini

1. Uvod

1.1 O pravičnem prehodu

V skladu s Pariškim sporazumom, ki skoraj 200 držav zavezuje k omejevanju podnebnih sprememb, je Evropska komisija leta 2018 predlagala dolgoročni cilj podnebno nevtralne Evrope do leta 2050. Cilj podnebne nevtralnosti EU je decembra 2019 potrdil Evropski svet, nova Evropska komisija pod vodstvom Ursule von der Leyen pa si je ob pričetku mandata 2019-2024 za prvo politično prioriteto določila Evropski podnebni dogovor, ki predlaga tudi okrepitev ambicioznosti obstoječega podnebnega cilja zmanjšanja emisij toplogrednih plinov (v nadaljevanju: TGP) do 2030 za vsaj 55 % glede na ravni iz leta 1990. V sprejemanju je Evropski podnebni zakon, ki bo politično odločitev o podnebni nevtralnosti Unije do 2050 in predlog zmanjšanja emisij TGP do leta 2030 za vsaj -55 % glede na leto 1990 v letu 2021 prelil v pravno zavezujoč cilj za vse države članice EU. Sledil bo sveženj zakonodajnih predlogov, ki bodo ta krovni cilj prelili v višje sektorske cilje.

Povišane podnebne in energetske cilje bo nemogoče doseči brez pospešenega opuščanja enega glavnih virov emisij toplogrednih plinov – premoga. Po vsem svetu premog predstavlja približno 27 % vse porabljene energije in 38 % proizvodnje električne energije (v EU nekaj več kot 18% proizvodnje električne energije), ob tem pa ustvarja 44 % svetovnih emisij ogljikovega dioksida (CO₂)¹. Situacija v Sloveniji je sicer nekoliko drugačna, saj sta zaradi postopnega opuščanja rabe premoga v preteklosti v letu 2020 obratovali le še termoelektrarna na premog, tj. Termoelektrarna Šoštanj (v nadaljevanju: TEŠ), ki je z rabo domačega lignita v letu 2019 k skupnim izpustom toplogrednih plinov v Sloveniji prispevala dobrih 22 %, in Termoelektrarna toplotna Ljubljana (TE-TOL), ki je za proizvodnjo električne energije v soproizvodnji uporabljala uvožen rjavi premog.

Dejavnosti, povezane s premogom, imajo v EU precej nizek delež v skupnem gospodarstvu in zaposlovanju in so skoncentrirane v majhnem številu evropskih regij. V teh regijah je premog glavni vir gospodarskih dejavnosti, delovnih mest in preživetja prebivalcev. Poleg tega predstavlja zgodovinsko dediščino regij in je pogosto pomemben del lokalne identitete. Skupina Svetovne banke denimo ocenjuje, da je **zaprtje rudnikov predvsem povezano z blaženjem učinkov na ljudi in skupnosti**, zato bi moralo biti spodbujanje pravičnega prehoda v središču postopnega opuščanja premoga. Poleg blaženja učinkov na ljudi in skupnosti pomemben vidik v procesu opuščanja premoga predstavlja tudi energetska varnost države ter zagotavljanje zadostnih virov energije, vključno z električno energijo.

Pravični prehod si prizadeva za pravičen in vključujoč prehod na podnebno nevtralnost, z minimalnim vplivom na zaposlene in skupnosti v najbolj prizadetih regijah. Zahteva uravnotežen pristop k regionalnemu razvoju in k obravnavanju različnih izzivov in priložnosti na strateški ravni, ob hkratnem upoštevanju medsebojnih vplivov vseh akterjev, politik in ukrepov. **Proaktivna vloga deležnikov in socialni dialog** sta pri pravičnem prehodu ključna, saj zagotavljata, da se na vseh stopnjah prehoda ne spregleda nikogar. Vključevanje deležnikov v smeri »od spodaj navzgor« (»*bottom-up*«) zagotavlja tudi lastništvo in motivacijo za izvajanje strategij za izstop iz premoga in z njimi povezanih načrtov.

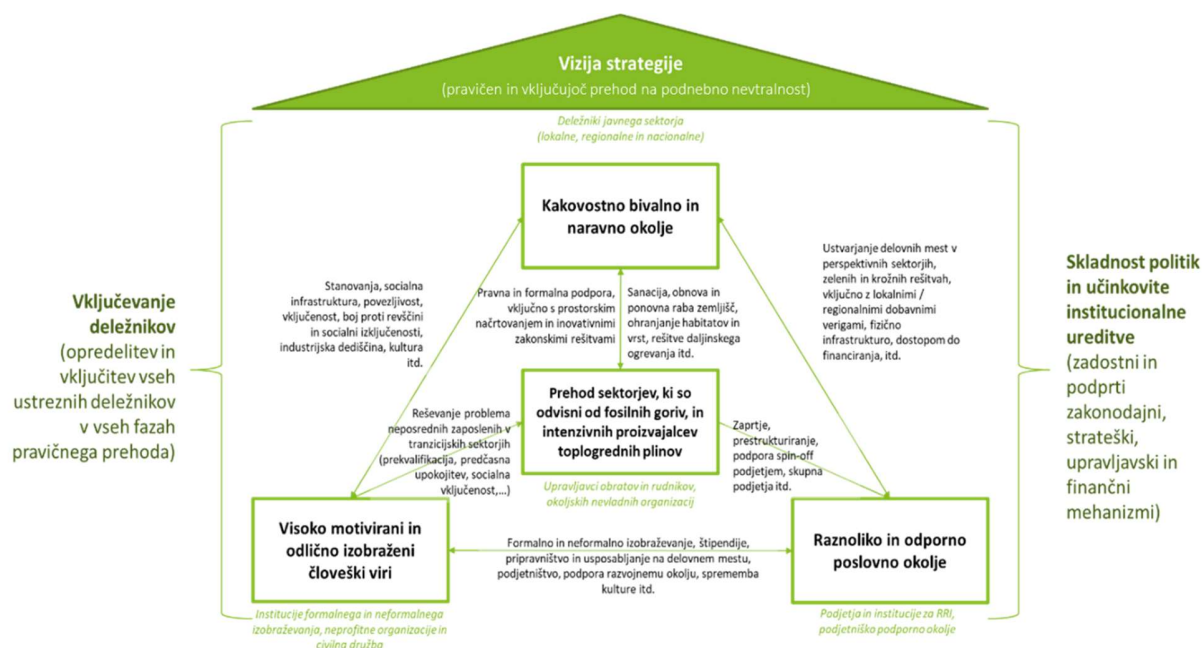
Tovrsten pristop aktivnega vključevanja ključnih deležnikov obeh premogovnih regij je bil uporabljen tudi pri pripravi te **Nacionalne strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda** (v nadaljevanju: strategija). Prek intervjujev, terenskih obiskov, fokusne

¹ Galgoczi, B. (2019). Phasing out coal – a just transition approach. European trade union institute, Working Paper 2019.04

skupine, operativne delovne skupine Ministrstva za infrastrukturo in individualnih posvetovanj so svoje poglede, podatke in mnenja delili predstavniki energetske družbe – skupine HSE (vključno s Premogovnikom Velenje, TEŠ, in HSE - Energetsko družbo Trbovlje – HSE-EDT.), sindikatov, občin, gospodarstva, regionalnih in območnih razvojnih agencij, formalnega in neformalnega izobraževanja, nevladnih organizacij, ministrstev, državnih agencij, inštitutov in EU institucij.

Priprava strategije je temeljila okvirju za strateško načrtovanje pravičnega prehoda z uporabo **"tristranske piramide"** (glej Sliko 1 spodaj). V njej so ključni elementi trajnostnega razvoja (človeški viri, okolje in gospodarstvo) neločljivo povezani z glavnim vprašanjem – prestrukturiranjem in preoblikovanjem sektorjev, ki so odvisni od premoga, ter sektorjev, ki so največji onesnaževalci s TGP. Okvir izhaja iz kombinacije teorije in prakse. Temelji na globalno sprejetem pojmovanju trajnostnega razvoja, kar pomeni, da upošteva uravnoteženo kombinacijo družbenega, gospodarskega in okoljskega razvoja, pri tem pa se nadgrajuje s koncepti podnebne nevtralnosti in regionalnega razvoja.

Tristransko piramido nadalje uokvirjata dve ključni načeli, to sta že omenjeni (1) **socialni dialog z deležniki** ter (2) **usklajenost politik in učinkovita institucionalna ureditev**. To je skladno s smernicami Mednarodne organizacije dela (ILO) o pravičnem prehodu, ki temeljijo na dveh stebrih: (1) jasni strategiji prehoda in celovitem okviru politike ter (2) smiselnem socialnem dialogu na vseh ravneh procesa preoblikovanja.

Slika 1: Okvir za strateško načrtovanje pravičnega prehoda

1.2 Pravični prehod in premogovništvo v Sloveniji

Slovenija, kot pogodbenica Pariškega sporazuma in država članica EU prav tako zasleduje cilj podnebne nevtralnosti. Pomemben del prehoda skladno s Celovitim nacionalnim energetske in podnebnim načrtom (v nadaljevanju: NEPN) tudi pri nas predstavlja postopno opuščanje rabe domačega in uvoženega premoga. Tako že NEPN določa:

- da bo do leta 2030 za namen doseganja cilja zmanjšanja emisij TGP vsaj za 30 % do 2030 z zaustavitvijo bloka 5 v TEŠ zmanjšan izkop in raba lignita ter opuščena raba uvoženega premoga za proizvodnjo električne energije v TE-TOL²;
- da bo v letu 2021 v okviru te strategije sprejeta odločitev o popolni opustitvi rabe premoga v Sloveniji, ob tem pa se bodo pripravili zakonodajni okviri za zapiranje PV in prestrukturiranje regije.

TEŠ, katere 6. blok je z obratovanjem pričel v letu 2016, energijo proizvaja iz lignita izkopenega v zadnjem delujočem slovenskem premogovniku – Premogovniku Velenje (PV). TEŠ zagotavlja približno tretjino slovenske proizvodnje električne energije (v posameznih delih leta tudi več), zato je vprašanje izstopa iz premoga neločljivo povezano z usodo tako podjetij skupine PV in TEŠ kot tudi skupine HSE ter njihove vloge znotraj slovenske energetike. V letu 2021 energetske sistem uspešno obvladuje tveganja, vendar se bodo le-ta po prenehanju obratovanja premogovnih blokov TEŠ (bloka 5 in 6) bistveno povečala. Z leti uporabe premoga se po drugi strani povečuje tudi grožnja podnebnih sprememb in negativnih posledic povezanih z njimi. Negativne eksternalije rabe fosilnih goriv imajo globalne razsežnosti in presegajo območje izkoriščanja, zato je znotraj pravičnega procesa izstopa iz premoga treba iskati ravnotežje med nadnacionalnimi podnebnimi cilji in uravnoteženim razvojem na nacionalni in regionalni ravni. Nujnost hkratnega naslavljanja podnebnih sprememb in družbeno-ekonomskega razvoja je bila podlaga za oblikovanje koncepta pravičnega prehoda, ki na poti do »zelene ekonomije« naslavlja uravnotežen prehod štirih ključnih področij, tj. energetike, okolja, človeških virov in gospodarstva.

Postopen izstop iz premoga v Sloveniji sicer poteka že daljše obdobje vzporedno s prenehanjem ostalih rudarskih dejavnosti. Po letu 1990 so vse do zaprtja leta 2013 v Sloveniji obratovali naslednji podzemni rudniki: rudnik kaolina Črna pri Kamniku, rudnik svinca in cinka Mežica, rudnik živega srebra Idrija, rudnik premoga Senovo, rudnik premoga Kanižarica, rudnik premoga Zagorje, rudnik premoga Hrastnik, rudnik premoga Trbovlje in rudnik urana Žirovski vrh.

Vsi omenjeni rudniki so bili zaprti po programih in zakonih, ki so urejali prenehanje delovanja in sanacijo okolja, potrjenih s strani ministrstva, pristojnega za rudarstvo. Omenjeni programi zapiranja so določali način in obseg okoljske sanacije ter možnosti uporabe saniranih površin v druge namene. Postopki zapiranja jamskega dela so se izvajali skladno s programi zapiranja. Zastavljeni cilji uporabe saniranih površin rudnikov premoga v druge namene so bili v največji meri doseženi po zaprtju rudnika Kanižarica, Senovo in Zagorje, sanacija površin Rudnika Trbovlje-Hrastnik pa še ni v celoti zaključena. V primeru PV je sodelovanje pri nadaljnji namenski rabi sproti saniranih rudniških površin uspešno predvsem zaradi aktivnega sodelovanja z lokalno skupnostjo.

Po zaprtju rudnikov je v letu 2020 obratoval le še Premogovnik Velenje, ki je zaposloval okoli 1.200 delavcev (oz. znotraj skupine PV približno 2.000 delavcev) in za potrebe energetike letno proizvedel okrog 3 milijone ton premoga³. Za primerjavo, pred začetkom zapiranja rudnikov je bilo v slovenskem rudarstvu zaposlenih okoli 12.500 delavcev, skupna letna proizvodnja premoga rudnikov pa je znašala med 8 in 9 milijoni ton.

² Emisije iz sektorja oskrbe z energijo so se v obdobju 2005 do 2018 že zmanjšale za približno 25%, zlasti zaradi zaprtja Termoelektrarne v Trbovljah in zmanjšani rabi premoga v TEŠ.

³ Revidirano letno poročilo Premogovnika Velenje 2019.

Predhodna zapiranja rudnikov niso sledila načelom pravičnega prehoda za vse, saj je bil poudarek na prostorski in okoljski sanaciji razvrednotenih območij⁴ in skrbi za neposredno zaposlene delavce. Posledično so se številne skupnosti znašle v nezavidljivi družbeni in gospodarski situaciji. Pravični prehod naj bi, kot omenjeno, poleg teh vprašanj (okolje, energetika, neposredno zaposleni) naslavljal tudi dolgoročno prestrukturiranje regije – tako iz gospodarskih, kot iz socialnih in okoljskih vidikov, ob upoštevanju zagotavljanja novih nizko-ogljiknih virov energije.

V primeru Zasavske premogovne regije, ki je ena od dveh regij, ki ju zadeva ta strategija, ta načela niso bila dosledno upoštevana. V primeru Savinjsko-šaleške regije je okno priložnosti za strukturiran in nadzorovan proces pravičnega prehoda še odprto. Strategija tako smiselno upošteva zgodovinske izkušnje in okoliščine pri opuščanju premoga in vzpostavlja prilagojene pogoje za razvoj obeh regij, ki se danes nahajata na različnih točkah tega procesa.

1.3 Slovenski premogovni regiji

1.3.1 Zasavska premogovna regija

Zasavska statistična regija leži v osrčju Slovenije, ob srednjem toku reke Save, obdana s številnimi vrhovi. Sestavljajo jo občine Litija, Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Zapuščina lokalne premogovniške industrije je prisotna v zadnjih treh občinah, kjer je rudarska tradicija vse od začetka 19. stoletja pomembno oblikovala lokalno kulturo, gospodarski razvoj in okolje.

Obremenitev okolja je rasla skladno z razvojem in širjenjem rudarske dejavnosti. Kmetije in gozdovi so začeli občutno izginjati že od leta 1802, nadaljnjo razvrednotenje območij se je intenziviralo z dnevnimi kopi, nasipi jalovine, kamnolomi in izgradnjo prepredene mreže tračnic ozkotirne železnice in zaviralnih prog, ki so povezovale različne rudniške objekte. Rudarstvo je pretrgalo ali poškodovalo nekatere obstoječe cestne povezave in nekatere tudi spremenilo v industrijske ceste. Zaradi učinkov rudarjenja in pričakovanega napredovanja izkopavanja ni bilo mogoče zgraditi novih povezav, potrebnih za razvoj in širitev urbanega območja. Premogovništvo je med drugim privedlo tudi do spremembe odvodnega režima (v primerjavi s tistim pred začetkom posegov v okolje in prostor), kar bo v prihodnosti rešila šele dokončna ureditev več samostojnih drenažnih sistemov, ki bodo skozi naselja povezani z glavnimi vodotoki. Enako velja za vse poškodovane ali prekinjene kanalizacijske sisteme.

Regija je pod zemljo prevrtna s preko 280 km jamskih prog, ki so bile tekom zapiralnih del deloma zasute. V celotnem obdobju je bilo v povezavi z rudarstvom in energetiko odkopanega, odpeljanega ali nasipanega blizu 200 milijonov ton materiala (premoga, jalovine, zasipnega materiala, pepela, žindre ipd.), kar je pustilo neizbrisne posledice na površju regije. Med vhode v rove, šohte, kompresorske postaje, drobilce, nasipe jalovine in druge rudarske objekte so se oblikovale rudarske kolonije. Gre za pojav specifičnega stavbnega fonda, ki je bil zgrajen zaradi velikega doseljavanja delavcev. Te kolonije so zasavska značilnost in posebnost v srednjeevropskem prostoru. Po spremembi političnega sistema sredi 20. stoletja je oblast precej vlagala v izboljšanje družbenega standarda, zlasti z izgradnjo stanovanj, precej manj pozornosti pa je bilo usmerjeno v prostorsko in okoljsko sanacijo razvrednotenih območij, ki so nastale kot posledica rudarjenja.

⁴ V okviru te strategije se izraz »razvrednotena območja« uporabljata izključno v kontekstu prostorskega in okoljskega razvrednotenja, ki je posledica rudarjenja in z rudarjenjem povezanih dejavnosti (npr. podporne dejavnosti in energetika).

V drugi polovici 20. stoletja se je pomen premogovništva v Zasavski regiji začel postopno zmanjševati, zlasti s postavitvijo novih tovarn (npr. Iskra, Peko, Mehanika, Ipoz itd.). Po drugi strani je gospodarski razvoj prinesel nove obremenitve za okolje, zlasti z začetkom obratovanja termoelektrarne, postavitvijo cementarne, razvojem kovinske in lesne industrije ter steklarstva. Do 2010 je bilo tako območje nekdanjih Črnih revirjev najbolj onesnažena regija v državi. S podobnimi problemi so se v Trbovljah srečevali na območjih Ribnik (Jašek Gvido), Lakonca, Limbarje, Plesko, Vode. V Hrastniku je prostorsko razvrednotenje zaznamovalo območja stari Hrastnik, Plesko, Studence, Ostenk in Ojstro. V Zagorju sicer ni prišlo do izginjanja naselij, je pa bilo izgubljenih več površin in kmetij na območjih Loke, Toplice, Podstrana, Podkraj, Spodnje Zavine, Orlek in Cilenca. Večina izgubljenih kmetijskih zemljišč ni bila nikoli sanirana, kar zaradi neprehodnosti, poplavne ogroženosti ali onesnaženosti onemogoča nadaljnjo rabo.

V letu 2020 v Zasavju ni bilo več pomembnih dejavnosti, povezanih s premogom, lokalno okolje pa je že v fazi prestrukturiranja gospodarstva zaradi izstopa iz premoga. Termoelektrarna Trbovlje od začetka leta 2018 deluje pod novim imenom HSE Energetska družba Trbovlje, d.o.o.. Premogovna enota v HSE EDT d.o.o., ki je bila v letu 2014 trajno zaustavljena, čaka na razgradnjo s poudarkom na okoljsko sprejemljivi demontaži, odstranitvi nevarnih snovi in remediaciji tal na območju proizvodnega kompleksa, ki ima potencial za *brownfield* lokacijo. Poleg lokacije ob Savi pod okrilje družbe sodita tudi dislocirani enoti na Lakonci in na Prapretnem. Na Prapretnem je zaprto industrijsko odlagališče EF pepela, sadre in žindre, ki je bilo v celoti rekultivirano in zatravljeno, po veljavni zakonodaji se izvajajo ukrepi po zaprtju. Na Lakonci bo po odstranitvi opreme nastalo večje komunalno opremljeno območje, namenjeno širši industrijski uporabi, ki bo omogočalo nadaljnji gospodarski razvoj regije.

Prav gospodarstvo je v regiji eden ključnih izzivov. Na podlagi bogatega regijskega tehničnega znanja iz preteklosti so bili steklarska, elektro, kemična, livarska in strojna industrija v letu 2020 ključni stebri lokalnega gospodarstva. Ne glede na to je obseg gospodarske dejavnosti v primerjavi s preostalimi regijami v Sloveniji manjši, saj izpada dejavnosti, povezanih z rudarstvom, regija nikoli ni zares nadomestila. Pozitivni trendi so se v letu 2020 sicer kazali v segmentu malih in srednje velikih podjetij na področju informacijskih tehnologij in novih materialov.

Zasavska regija zaradi hribovitega terena ni dobro geografsko povezana, prisotnih je le nekaj večjih delodajalcev, zanesljiv (in visok) prihodek rudarjev pa je s seboj prinesel tudi pomanjkanje podjetniške naravnosti lokalnih prebivalcev. V procesu zapiranja rudnikov (vključno z Rudnikom Trbovlje-Hrastnik, v nadaljevanju: RTH) niso bila upoštevana načela pravičnega prehoda, saj družbeno in gospodarsko prestrukturiranje v proces ni bilo vključeno oz. v procesu ni bilo celovito naslovljeno. Od leta 1995 je bilo izgubljenih 5.000 delovnih mest, leta 2017 je regija beležila primerjalno najnižji BDP na prebivalca (52,4 % slovenskega povprečja) in je imela enega najnižjih BDP na prebivalca v Sloveniji. Ukrepi, sprejeti z zakonom, ki ureja postopno zapiranje RTH in gospodarsko prestrukturiranje regije (sprejet leta 2000), niso zagotovili ustreznega gospodarskega okrevanja regije.

Kljub nezaključeni prostorski in okoljski sanaciji na pridobivalnih prostorih RTH (v avgustu 2020 še ni bil zaključen program ekološke sanacije v obsegu predvidenem po Programu zapiranja RTH) in neustrezno izpeljanemu procesu družbeno-ekonomskega prestrukturiranja se regiji v okviru koncepta pravičnega prehoda obeta nova priložnost, s katero bo lahko naslovila razvojni zaostanek. Ključna je posebna obravnava regije kot *premogovne regije* v kontekstu nacionalnega in EU razvojnega financiranja.

1.3.2 Savinjsko-šaleška premogovna regija

Šaleška dolina je del Savinjsko-šaleške (v nadaljevanju: SAŠA) regije in jo sestavljajo tri občine – Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki. Podrobnejša obravnava tega ožjega območja je pomembna zaradi pomembnih vplivov, ki jih je zgodovinsko imelo premogovništvo v dolini (glej tudi poglavje 1.4 glede utemeljitve izbora območij za pravični prehod). S prvimi rudarskimi dejavnostmi konec 19. stoletja ima regija skoraj 150 let dolgo rudarsko tradicijo, ki je danes globoko vključena v vse vidike socialno-ekonomske vidike regije. Poleg neposredne gospodarske odvisnosti od premogovniške industrije, ki je bila zgrajena okoli največjega slovenskega nahajališča premoga in ene najdebelejših plasti premoga na svetu, je pred več kot 100 leti svoj dom v Šaleški dolini (občine Velenje, Šmartno ob Paki in Šoštanj) našla še ena industrija, povezana s premogom – proizvodnja električne energije. Slednja se danes nahaja v mestu Šoštanj in zagotavlja približno 30 % domače proizvodnje električne energije.

Medtem ko ima proizvodnja električne energije v TEŠ pomembno vlogo v nacionalni mešanici energetskih virov (predstavlja približno 15 % celotne letne porabe energije⁵), je v lokalnem gospodarstvu mogoče zaznati še veliko bolj vidne vplive odvisnosti od premoga. V letu 2020 je namreč samo skupina PV neposredno zaposlovala okoli 1.800 prebivalcev Šaleške doline, kar je predstavljalo skoraj 10 % celotnega delovno aktivnega prebivalstva regije. Industrija povezana z rabo premoga je v letu 2018 neposredno generirala približno 30 % vseh prihodkov, ustvarjenih v lokalnem gospodarstvu. Sem spadajo prihodki TEŠ, Skupine PV in tudi neposredne transakcije teh dveh subjektov lokalnim podizvajalcem in dobaviteljem. Po drugi strani je bilo približno 10 % lokalnega gospodarstva (če izključimo prihodke TEŠ in Skupine PV) neposredno odvisnih od prihodkov premogovništva. Te številke lahko nadalje nakazujejo, da je bilo dodatnih 10 % aktivne delovne sile ali med 1.500 in 2.000 prebivalci Šaleške doline tudi posredno zaposlenih v dejavnostih, povezanih s premogovništvom. Poleg odvisnosti od premogovništva je v regiji prisotna še ena pomembna družba, in sicer Skupina Gorenje, ki je ustvarila skoraj milijardo evrov prihodkov v regiji. Če upoštevamo še ta vpliv, ugotovimo, da bistven delež gospodarske aktivnosti v regiji pokrivajo 3 velika podjetja (TEŠ, Skupina PV in Skupina Gorenje), ki skupaj ustvarijo kar 70 % vseh prihodkov v lokalnem gospodarstvu.

Dolga rudarska tradicija je poleg gospodarske odvisnosti pomembno vplivala tudi na lokalno družbo in vedenjske vzorce lokalnega prebivalstva. Eden izmed teh je pomanjkanje podjetniške miselnosti in močna percepcija zanašanja na gotovost zaposlitve in nepripravljenost za spremembe v karierni poti. Velik delež delovno aktivne populacije v lokalnem okolju se zaradi visoke dodane vrednosti in dobrih plač v energetiki namreč zanaša na nadpovprečni standard, ki ga ta dejavnost zagotavlja (nadpovprečne plače in številne ugodnosti). Med vplivi premogovništva znotraj lokalnega okolja ne gre zanemariti dejstva, da je prav ta dejavnost pomembno oblikovala tudi izobraževalni sistem v regiji. PV je bil eden od ustanoviteljev Šolskega centra Velenje in je tudi v letu 2020 še vedno predstavljal pomembnega partnerja lokalnemu izobraževalnemu sistemu. Zapuščino industrij, povezanih s premogom, lahko prepoznavamo skozi učne načrte številnih srednješolskih in visokošolskih programov, vključno z visokošolskimi programi varstva okolja in energetike.

Premogovništvo ima tudi zelo očitne negativne vplive, med katerimi je najpomembnejšimi vpliv na površje regije. Obsežnost problema narekuje izjemna velikost eksploatacijskega področja in odkopna metoda z rušenjem krovnih plasti (tj. plasti nad rudniškimi odkopnimi polji), ki je do leta 2020 povzročila trajno prostorsko razvrednotenje več kot 800 ha kmetijskih površin (med drugim skozi erozijo in trajno izgubo tal), porušitev vasi Škale, Pesje, Preloge ter Družmirje, velikega predela mest Šoštanj in Velenje. Kot

⁵ Eurostat (2018). Delež energetskih produktov v skupni energetski porabi.

posledica posedanja terena so nad območji izkopa nastala tri umetna jezera, kar pomeni izgubo pomembnega deleža uporabnih zemljišč v regiji, primernih za bivanje in kmetovanje. Tako imenovano območje pridobivanja leži v občinah Velenje (48,3 %) in Šoštanj (51,7 %) s skupno površino 1104 ha. Delež celotnega območja pridobivanja premoga je sorazmerno enakomerno razporejen med Občino Šoštanj in Mestno občino Velenje. Upoštevajoč dejansko stanje na terenu so prihodnji vplivi na površje predvideni zlasti na območju Občine Šoštanj oz. severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera⁶.

Poleg občutne izgube površja, močan vonj iz lokalnih nahajališč lignita in prezračevanje iz premogovnika negativno vpliva na prizadevanja lokalnega turizma in splošno kakovost življenja. Kljub vsemu je kakovost zraka v Šaleški dolini visoka zaradi odsotnosti individualnih kurišč in dobro izvedenega sistema daljinskega ogrevanja iz termoelektrarne. Ta sistem temelji na stranskem produktu procesov proizvodnje električne energije v termoelektrarni in zagotavlja učinkovito rešitev ogrevanja za več kot 80 % gospodinjstev v Šaleški dolini⁷.

Pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti pred negativnimi vplivi premogovništva v Šaleški dolini predstavlja pregrada oz. nasip med Velenjskim in Družmirskim jezerom, ki zagotavlja poplavno varnost doline. Pregrada je del območja sanacije rudniških ugreznin, kjer je nastalo tudi odlagališče elektrofiltrskega pepela in se nahaja nad odkopnim območjem PV. Lokacijsko je to nad odkopno jamo Preloge, ki je delno še aktivna, vendar jo v naslednjih letih čaka postopno zapiranje (do leta 2025). Pregrada meri okoli 80 hektarjev in je na vzhodni strani omejena z Velenjskim jezerom, na zahodni pa z Družmirskim jezerom, ki je še vedno zelo izpostavljen ugrezanju, zato je njegova dokončna podoba še v nastajanju. Nasip preprečuje, da bi se jezera v prihodnosti združili, vendar območje pregrade ni stabilno. Kljub nenehnemu saniranju in odpravljanju posledic ugrezanja prihaja do pogrezanja in premikov pregrade, to pa predstavlja potencialno poplavno nevarnost.

Šaleška dolina je v zadnjih 145 letih zabeležila 143 smrtnih rudarskih nesreč. Težki pogoji dela so povzročili nastanek več tisoč invalidov. Porušene so bile tri osnovne šole, dve cerkvi, gasilski domovi, prekopati je bilo treba mrtve iz dveh velikih pokopališč, več sto km cestišč je bilo uničenih in še bi lahko naštevali.

Davek, kot ga je na račun pridobivanja premoga plačala lokalna skupnost v Šaleški dolini, zahteva pravičen in pošteno izveden prehod, ki bo vključeval kakovostno prostorsko in okoljsko sanacijo razvrednotenih območij in celovito gospodarsko prestrukturiranje regije, vključno z nadomestitvijo izgubljenih delovnih mest v premogovništvu in energetiki ter v verigi podjetij, ki so povezana s premogovnikom in termoelektrarno. Iz izkušenj, pridobljenih v procesu izstopa iz premoga v Zasavski regiji, je eden ključnih predpogojev za uspešen izstop iz premoga določitev jasne razlike med tehničnim zaprtjem premogovnika in družbeno-gospodarskim preходом regije, kar v primeru SAŠA regije zahteva posebno obravnavo regije kot *premogovne regije* v kontekstu nacionalnega in EU razvojnega financiranja.

1.4 Utemeljitev izbora območij za pravični prehod

Evropska komisija je v sklopu Semestrskega poročila v letu 2020 identificirala približno 100 regij oz. območij, ki se zaradi svoje navezanosti na energetske intenzivne in za okolje obremenjujoče poslovne

⁶ Natančen obseg in narava prostorskega razvrednotenja območja sta odvisna od posodobljenega načrta izkopavanja premoga, ki je v domeni PV.

⁷ Cenovno konkurenčnost storitev daljinskega ogrevanja, preko subvencij, zagotavljajo lokalne skupnosti oz. občine. Potencialno poslabšanje ekonomike proizvodnje elektrike ter daljinskega ogrevanja, tako že danes predstavlja realno grožnjo proračunom občin ob zagotavljanju konkurenčnih cen ogrevanja ter (posledično) čistega zraka.

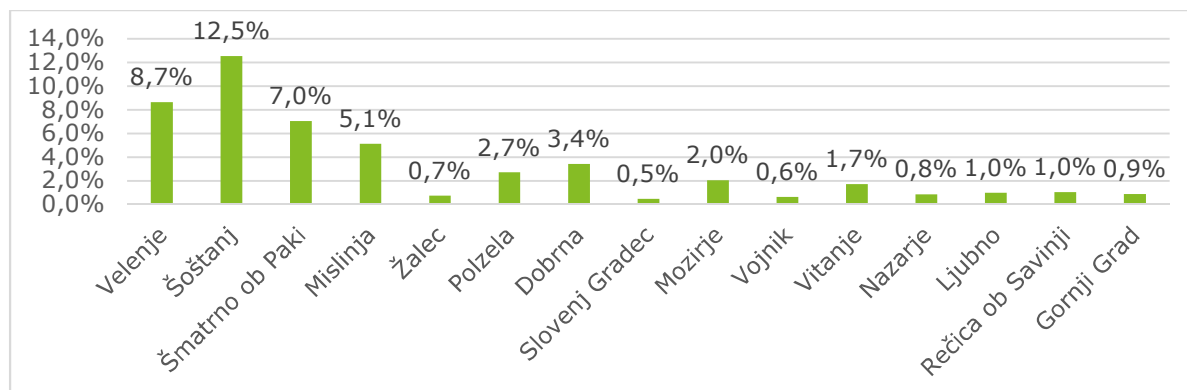
processe uvrščajo med upravičena območja pravičnega prehoda. Kot takšni območji je Evropska komisija prepoznala tudi dve slovenski regiji, in sicer Zasavsko in SAŠA regijo. Obe je zgodovinsko močno zaznamovala tradicija premogovništva ter proizvodnja električne energije iz tega fosilnega goriva.

Danes obe regiji predstavljata zaokroženi administrativni enoti z bogato tradicijo medobčinskega povezovanja tako na področju družbenega kot tudi gospodarskega sodelovanja. Kljub podobnim zgodovinskim ter socialno-ekonomskim temeljem se posamezni regiji med seboj bistveno razlikujeta predvsem glede na fazo izstopa iz premoga. Medtem ko je Zasavska regija glavnino premogovniških dejavnosti v preteklem obdobju že opustila in se danes kljub visokim investiranjem (tranzicijskim) sredstvom še vedno sooča z številnimi socialno-ekonomskimi izzivi, SAŠA regija v ta tranzicijski proces opuščanja premoga šele vstopa. Prav zaradi različnih faz tranzicijskega procesa je pri opredeljevanju vplivnega območja med posameznima regijama treba upoštevati različne vidike vplivov ter njihovo geografsko umeščenost znotraj regije.

Zasavska statistična regija vključuje štiri občine, med katerimi so tri od teh splošno prepoznane kot rudarska okolja z bogato tradicijo rudarjenja. Zaradi zrelosti faze procesa izstopa iz premoga v regiji je vplivno območje premogovniške industrije jasno prepoznano in umeščeno v občine Trbovlje, Hrastnik in Zagorje ob Savi. V teh občinah so nosilci rudarske pravice v regiji izvajali vse dejavnosti, obenem pa so bila in še vedno so zaradi opuščanja premogovniške dejavnosti postavljene pred številne zahtevne okoljske, gospodarske ter družbene izzive.

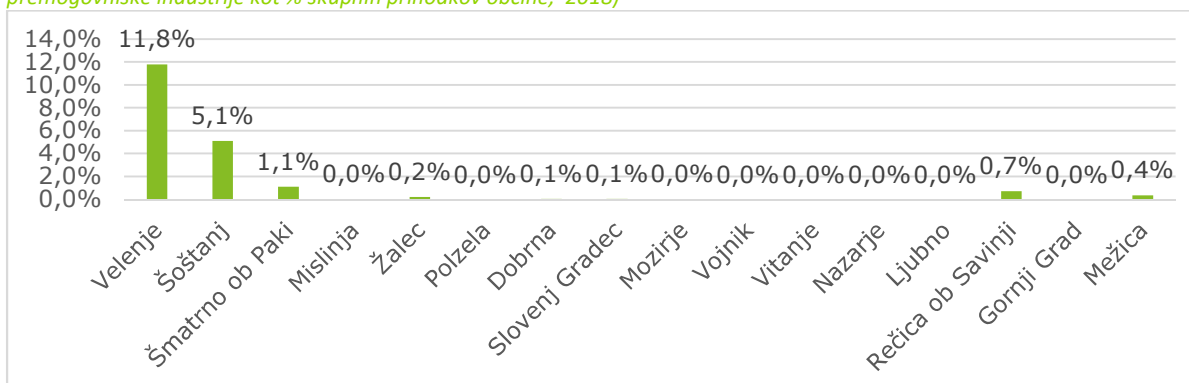
Nekoliko drugačen pristop je potreben pri opredelitvi vplivnega območja v SAŠA premogovniški regiji, ki je že po definiciji precej širše območje od Zasavske regije in obsega 10 občin iz Zgornje Savinjske in Šaleške doline. Za potrebe jasnega razumevanja trenutnega stanja ter območja, ki bo v prihodnjih korakih tranzicije izpostavljeno največjim družbeno-gospodarskim pritiskom ter okoljskim izzivom, je potrebno jasno razlikovanje med ožjim in širšim vplivnim območjem. Kot je razvidno iz podatkov o okoljskih vplivih, zaposlitveni strukturi in posredni povezanosti gospodarskih subjektov s premogovništvom in energetiko, **ožje vplivno območje** SAŠA premogovne regije tvorijo tri občine, to so Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki (Graf 1 in 2). Prebivalci teh občin obenem predstavljajo 78 % vseh neposredno zaposlenih v lokalni premogovniški industriji oz. v družbah TEŠ in skupini PV.

Graf 1: Ocena učinka na lokalno zaposlitveno strukturo (% delovno aktivnega prebivalstva neposredno zaposlenega v premogovni industriji; 2019)

Vir: Lasten izračun.

Graf 2: Ocena vpliva premogovništva na lokalno poslovno okolje (neposredni prihodki lokalnih podjetij z naslova lokalne premogovniške industrije kot % skupnih prihodkov občine; 2018)

*Prihodki Mestne Občine Velenja ne vključujejo prihodkov Skupine Premogovnik Velenje, prihodki Občine Šoštanj pa prihodkov Termoelektrarne Šoštanj
Vir: Lasten izračun.

Znotraj ožjega vplivnega območja (Velenja, Šoštanj in Šmartno ob Paki) neposredni gospodarski vplivi obsegajo delovna mesta približno 1.800 prebivalcev regije, ki so neposredno zaposleni v Skupini PV in TEŠ ter dodatnih 1.500 do 2.000 delovnih mest posredno ustvarjenih v gospodarstvu regije preko sodelovanja z zunanjimi podizvajalci ter lokalnimi dobavitelji. Podatki tako kažejo, da je bilo v letu 2020 približno 20 % delovnih mest v ožjem vplivnem območju neposredno odvisnih od premogovništva. Obenem ti podatki ne vključujejo številnih multiplikativnih učinkov, ki dodatno povečujejo posredno odvisnost lokalnega gospodarstva od premogovniške industrije.

Poleg ožjega vplivnega območja je kot širše vplivno območje smiselno opredeliti celotno SAŠA regijo. Ta predstavlja zaokroženo celoto desetih občin z močnimi zgodovinskimi, gospodarskimi in kulturnimi vezmi, ki se dnevno prepletajo na številnih ravneh javnega in zasebnega sektorja (Občina Gornji Grad, Občina Ljubno, Občina Luče, Občina Mozirje, Občina Nazarje, Občina Rečica ob Savinji, Občina Solčava, Občina Šmartno ob Paki, Občina Šoštanj in Mestna občina Velenje). Tudi Evropska komisija je celotno regijo prepoznala kot vplivno območje, zato je geografsko kontinuiteto že določene regije mogoče prepoznati kot najprimernejšo smer nadaljnjih korakov izstopa iz premoga v regiji.

Ob nadaljnjem naslavljanju izzivov izstopa iz premoga je z vidika vplivnega območja ključnega pomena razumevanje dinamike vplivov, ki z geografsko oddaljenostjo (od sedežev podjetij PV in TEŠ) hitro bledijo. Ključni strateški cilji ter nadaljnji ukrepi pravičnega prehoda morajo biti primarno usmerjeni v ustvarjanje pozitivnih vplivov na ožje vplivno območje, pri čemer se ti vplivi lahko dosegaajo z izvajanjem ukrepov znotraj celotne SAŠA regije.

1.5 Utemeljitev izbora scenarijev

Spodnje besedilo je v razširjeni obliki pripravljeno kot informacija za javno obravnavo, po njej bo bistveno skrajšano in ustrezno dopolnjeno skladno s pripombami deležnikov in končnim predlogom strategije, ki bo predložen v sprejem Vladi Republike Slovenije.

Priprava strategije je potekala v več fazah, skozi katere so bili obravnavani po trije scenariji pravičnega prehoda za posamezno regijo. Scenariji so bili pripravljene kot potencialni odgovori na različne pristope naslavljanja obstoječega stanja in potreb znotraj vsake od premogovnih regij, ki se nahajata na različnih stopnjah tranzicijskega procesa.

Ne glede na različno izhodišče pri obeh regijah je oblikovanje scenarijev temeljilo na treh ključnih korakih:

- (1) opredelitev osrednjega vprašanja, trendov in negotovosti,
- (2) izdelava zgodbe in oblikovanje scenarija, ter
- (3) opredelitev ključnih negotovosti in tveganj.

1.5.1 Oblikovanje scenarijev za SAŠA regijo

V primeru SAŠA regije so bili za oblikovanje scenarijev uporabljeni izsledki analize stanja v regiji, ki je vključevala intenzivno posvetovanje z regionalnimi in nacionalnimi deležniki ter ključne eksogene in endogene dejavnike, s pomočjo katerih se je iskalo odgovor na vprašanje, katera je optimalna letnica izstopa iz premoga. Kot trije potencialni scenariji so bili v prepoznani:

- **Scenarij A - "izstop iz premoga najkasneje leta 2033"**: Ta scenarij je predvideval izstop iz premoga najkasneje leta 2033. S tem bi Slovenija držala korak z državami članicami EU, ki si prizadevajo za bolj ambiciozne podnebne cilje, pri čemer velika večina držav članic načrtuje izstop iz premoga do leta 2030. Ključna značilnost tega scenarija je bila ugotovitev celovite presoje vplivov na okolje, da je glede na vplive na okolje, naravo, zdravje ljudi, kulturno dediščino najbolj smotrni izstop iz premoga leta 2033, ki je tudi edini sprejemljiv scenarij iz vidika blaženja podnebnih sprememb (bistveni vplivi se pojavijo po letu 2035, ko emisije TEŠ presežejo dopustno mejno količino TGP za obdobje 2021-2050 in postanejo potrebni omilitveni ukrepi). Ta scenarij je v vseh pogledih okolju najbolj prijazen – ne le z vidika doseganja podnebnih ciljev, temveč tudi v smislu zmanjšanja okoljskih vplivov dejavnosti, povezanih s premogom, na regijo. Po letu 2033 postaja finančno poslovanje TEŠ vse bolj nevzdržno zaradi pričakovanih naraščajočih cen emisijskih kuponov. Potrebe po zaposlitvi novih delavcev v PV so minimalne, a po drugi strani bo ob zaključku izkopavanja po tem scenariju treba poskrbeti za prekvalifikacijo in nove zaposlitve razmeroma velikega števila potencialno presežnih delavcev. Glede na to, da ta scenarij ponuja 12-letno okno priložnosti za celovito prestrukturiranje tako regije kot tudi slovenskega energetskega sistema, terja najbolj ambiciozen pristop k doseganju vseh regionalnih razvojnih prioritet. Zahteva ambiciozne, a izvedljive naložbe in pripravljene razvojne projekte, ki pomembno podpirajo zasebni sektor in zlasti ustvarjanje delovnih mest, ter močno politično podporo. Politična zavezanost je ključna za spodbujanje sprememb, kar pa obenem predstavlja tudi določeno tveganje za samo uspešnost doseganja ciljev pravičnega prehoda regije.
- **Scenarij B - "izstop iz premoga najkasneje leta 2038"**: Ta scenarij je predvideval izstop iz premoga najkasneje v letu 2038. Z vidika zaostrenih podnebnih ciljev EU je ta scenarij zahtevnejši od scenarija A, saj TEŠ preseže dopustno mejno količino TGP za obdobje 2021-2050 v letu 2035 in so potrebni omilitveni ukrepi, kot je npr. prilagoditev proizvodnje. 2038 je leto, ko so posojila za investicijo v 6. blok TEŠ v celoti odplačana. A nenehno dvigovanje cen emisijskih kuponov predstavlja dodaten pritisk na tekoče poslovanje TEŠ, zaradi česar dobiček iz poslovanja (EBIT) postane negativen in povzroči izgube iz tekočega poslovanja. Dodatno tveganje predstavlja pričakovano višanje ciljev zmanjšanja TGP na ravni EU do leta 2030 (in 2040) in celovita prenova sistema trgovanja z emisijami, ki bo predvidoma še okrepila rast cen emisijskih kuponov. Cene emisijskih kuponov že sedaj bistveno določajo finančno vzdržnost delovanja PV in TEŠ, zaradi česar lahko pride do predčasnega in z vidika ukrepov nepodprtega prenehanja delovanja TEŠ in nedokončanega gospodarskega prestrukturiranja. Pričakovane skupne izgube celotne naložbe TEŠ bloka 6 so še vedno večje kot pri scenariju C, vendar bistveno nižje kot pri scenariju A, zaradi česar je ta scenarij finančno vzdržen in realen. Po tem scenariju je razmerje med upravljanjem s presežnimi delavci in novimi zaposlitvami v skupini PV uravnoteženo, saj največje potrebe po novih zaposlitvah večinoma zadevajo strojnike, gradbene

inženirje in rudarske inženirje, število delavcev, vključenih v ukrepe presežnih delavcev, pa je po pričakovanjih minimalno. Prenehanje obratovanja bloka 6 in s tem pridobivanja lignita najkasneje v letu 2038 omogoča velikemu številu zaposlenih upokožitev v načrtovani starosti in preprečuje potrebo po novem zaposlovanju za podaljšanje obratovanja po letu 2040. Ta scenarij ponuja več časa za prestrukturiranje slovenskega energetskega sistema v smeri zagotavljanja stabilnosti oskrbe z električno energijo in tudi preoblikovanja same energetske lokacije. Poleg tega ponuja več časa za ambiciozno gospodarsko in socialno prestrukturiranje. Scenarij ob povišanju okoljskih ciljev EU spremlja tveganje neusklajenosti slovenskih politik z zavezami znotraj širšega konteksta EU.

- **Scenarij C - "izstop iz premoga najkasneje leta 2042"**: Ta scenarij je predvideval izstop iz premoga najkasneje v letu 2042. Akumulirani izpusti TEŠ že pomembno presegajo dopustno mejno količino TGP za obdobje 2021-2050, s čimer je doseganje podnebnih ciljev bistveno oteženo in so nujni omilitveni ukrepi, ki pa bi zaradi bistvene omejevanje proizvodnje lahko imeli tudi nevzdržen vpliv na samo finančno stabilnost TEŠ in PV. Zaradi nadaljnjega izkoriščanja premoga predstavlja ta scenarij obenem tudi iz vidika okolja, narave, zdravja ljudi in kulturne dediščine najbolj obremenjujočo pot izstopa iz premoga. Le ob neupoštevanju rasti cene emisijskih kuponov ostaja ta scenarij ekonomsko upravičen z vidika začetne naložbe, saj ima za posledico najnižji obseg kumulativnih izgub vezanih na investicijo v 6. blok TEŠ in obenem omogoča najdaljše obdobje ustvarjanja dodane vrednosti na podlagi izkoriščanja domačega energetskega vira. A pomembno tveganje neizvedljivosti tega scenarija predstavlja višanje ciljev zmanjšanja toplogrednih plinov na ravni EU do leta 2030 (in 2040) s celovito prenovo sistema trgovanja z emisijami, ki bo predvidoma še okrepila rast cen emisijskih kuponov. Ti že sedaj bistveno določajo finančno vzdržnost delovanja PV in TEŠ, zaradi česar se povečuje tveganje predčasnega in z vidika ukrepov nepodprtega prenehanja delovanja TEŠ in zaradi časovne oddaljenosti sploh nezačetega gospodarskega prestrukturiranja. Obratovanje bloka 6 po tej letnici se ne zdi smiselno, saj dobiček iz poslovanja pred amortizacijo (EBITDA) - ob predpostavki, da po letu 2020 ne pride do bistvenega povišanja cen emisijskih kuponov - v prihodnjem letu postane negativen, s čimer se akumulirane izgube začnejo povečevati. Z vidika reševanja vprašanj, povezanih s potencialno presežnimi delavci v PV, je to najbolj problematičen izmed treh predlaganih scenarijev, saj je proces upokojevanja zaposlenih večinoma usklajen z načrtovanim zmanjšanjem proizvodnje do leta 2040. Po tem letu se za vse profile zaposlenih pričakuje znatno število novih zaposlitev, da bi se zagotovila zahtevana struktura zaposlenih glede na načrtovan obseg proizvodnje, kar zaradi verjetne nerazpoložljivosti lokalne delovne sile pogojuje zaposlovanje tujih delavcev. Kar zadeva gospodarsko prestrukturiranje, tehnološko pripravljenost za nadomestitev toplotne energije in preusmeritev energetske lokacije, ponuja ta scenarij največ časa, saj omogoča sprotno prilagajanje prihodnjemu razvoju in kasnejšo izbiro takrat optimalnih tehnoloških rešitev. Po drugi strani se pojavi izrazito tveganje zaradi nejasnega prihodnjega razvoja zunanjih dejavnikov, strateško načrtovanje za tako oddaljeno obdobje je nerealno, hitrost načrtovanih sprememb pa precej počasnejša in bistveno manj ambiciozna od dejansko potrebne.

Scenariji so bili nato ovrednoteni s pomočjo večkriterijske analize in preverjeni v okviru celovite presoje vplivov na okolje, ki je ponovno vključevala intenziven in celovit dialog z deležniki. Dopolnjeno okoljsko poročilo je ugotovilo, da bi bil vpliv izvedbe posameznih presojanih scenarijev predloga strategije na nekatere okoljske cilje pozitiven in na nekatere nebitven ob upoštevanju omilitvenih ukrepov (ocena C).

V SAŠA regiji se je pri oceni vplivov na večino okoljskih ciljev izkazalo, da bi imel zaradi hitrejšega izstopa iz premoga najmanjši negativni vpliv najbolj ambiciozni scenarij (izstop iz premoga 2033), sledi scenarij izstopa iz premoga 2038, medtem ko bi imel največji negativni vpliv scenarij izstop iz premoga 2042. Vrednotenje cilja zmanjševanja emisij TGP glede na povišane cilje EU (vsaj -55 % do leta 2030) je pokazalo,

da bi obratovanje s srednjo letno dopustno mejno količino TGP izčrpalo obdobjno (2021-2050) dopustno mejno količino TGP sredi leta 2035.

Izvedba najbolj ambicioznega scenarija (izstop najkasneje leta 2033) je ob upoštevanju najstrožjih kriterijev z vidika doseganja okoljskega podcilja neto ničelnih emisij toplogrednih plinov sprejemljiva, saj z večjim zmanjšanjem od postavljene meje odraža pozitiven vpliv (ocena A), medtem ko sta izvedbi fleksibilnega in finančno vzdržnega scenarija sprejemljivi le z uporabo omilitvenega ukrepa omejevanja proizvodnje (obe ocena C). Ta regulira emisije TGP z manjšanjem rabe lignita in s tem manjšanjem proizvodnje električne energije. Simulacija zmanjšanja emisij TGP ob upoštevanju višanja cilja zmanjšanja emisij TGP na ravni Unije vsaj na 55 % do leta 2030 ter nadaljnji redukciji emisij v letih 2040 in 2050, ki sta povzeti po jedrskem scenariju iz osnutka Dolgoročne podnebne strategije Slovenije (66 % leta 2030 glede na leto 2005, 83 % leta 2040 glede na leto 2005 in 97 % leta 2050 glede na leto 2005) kaže namreč na bistveno preseganje še dovoljenega emitiranja v primeru scenarija 2042 in preseganje v primeru scenarija 2038.

Medresorska delovna skupina Vlade Republike Slovenije za prestrukturiranje premogovnih regij, v kateri sodelujejo predstavniki MZI, MOP, MF, MGRT, SVRK in MDDSZ, je za namen javne obravnave strategije in njenega okoljskega poročila izbrala scenarij izstopa iz premoga najkasneje v letu 2033. Pri tem je med drugim upoštevala:

- ugotovitve okoljskega poročila, ki kažejo, da je glede na vplive na okolje, naravo, zdravje ljudi, kulturno dediščino najbolj smotrni izstop iz premoga leta 2033, ki je tudi edini sprejemljiv scenarij iz vidika blaženja podnebnih sprememb (bistveni vplivi se pojavijo po letu 2035, ko postanejo potrebni omilitveni ukrepi);
- da velika večina EU držav izstopa iz premoga do leta 2030 in s tem Slovenija sledi zgledu večine držav članic EU glede ambicioznosti prehoda v podnebno nevtralnost;
- da gre pričakovati večji obseg finančnih sredstev EU za pravični prehod predvsem v naslednjih dveh finančnih perspektivah (2021-2027; 2028-2034), odlog izstopa preveč v prihodnost pa bi lahko ogrozil sposobnost Slovenije uspešno črpati sredstva EU, ki bodo opuščanju rabe premoga namenjena v okviru Sklada za pravičen prehod;
- da je z višanjem ciljev zmanjšanja emisij TGP na ravni EU do leta 2030 (in 2040) napovedana tudi celovita prenova sistema trgovanja z emisijami, ki bo predvidoma še okrepila rast cen emisijskih kuponov, ki že sedaj bistveno določajo finančno vzdržnost delovanja PV in TEŠ;
- da izbira scenarijev 2038 in 2042 pomeni nujnost izvajanja omilitvenega ukrepa omejevanja proizvodnje iz TEŠ, kar bo še dodatno bistveno poslabšalo finančno stabilnost HSE;
- da je zanesljivost oskrbe z električno energijo lahko bistveno bolj ogrožena v primeru nepričakovanega in nenadzorovanega predčasnega zaprtja TEŠ, do katerega lahko pride v primeru prevelikega odlašanja pripravljenosti na izstop oz. preveč v prihodnost odložene odločitve o izstopu iz premoga;
- potrebo, da se do prenove NEPN v letih 2022-2024 načrtuje in predlaga drugačna raba energetske lokacije v Šoštanju ter tudi v povezavi z izstopom iz premoga načrtuje preoblikovanje ciljev pri zanesljivosti oskrbe z električno energijo na ravni celotne države (JEK2 in druge možne izbire);
- da koncesijska pogodba PV poteče 21. 1. 2022, in ob podaljšanju bo izbrana letnica pomembno vplivala na kakovostnejšo in realnejšo oceno stroškov zapiranja.

1.5.2 Strateško načrtovanje v Zasavju

Scenariji za regijo Zasavje so bili razviti na podlagi analize stanja v regiji in zlasti informacij, pridobljenih v okviru posvetovanja z deležniki. Kot trije potencialni scenariji so bili v prepoznani:

- **Scenarij A - »Prijazna regija«:** Scenarij je osredotočen na razvoj regionalnega človeškega kapitala in socialne infrastrukture. To pomeni, da bi morala večina projektov ustvariti kakovostno bivalno in naravno okolje, ki neposredno prispeva h kakovosti življenja in privlačnosti regije, kar vključuje obnovo stanovanj, izboljšanje prometne povezanosti, ponudbo raznolikih izobraževalnih dejavnosti in popoldanskih dejavnosti, izboljšave prostorov za starejše in splošno podporo "srebrnemu gospodarstvu" in podobno. Večina delovne sile v tem scenariju še vedno dnevno migrira v druga mesta (zlasti v Ljubljano in Celje) zaradi dela, vendar izboljšana povezljivost omogoča tudi dvosmerno migracijo talentov z drugih območij. Z izboljšano povezljivostjo bi se izboljšala tudi kakovost življenja, saj bi se manj časa porabilo za transport. Regionalno gospodarstvo je posredni prejemnik izvedenih ukrepov – ko regija postane privlačnejša za talente in se bolje poveže, se bistveno izboljšajo osnovni pogoji poslovanja. Ta scenarij spremlja tveganje, da družbenemu razvoju ne bo sledil pričakovan gospodarski razvoj, s čimer lahko regija ob povečani povezljivosti postane »spalno naselje« prestolnice.
- **Scenarij B - Od premoga do podjetništva«:** Scenarij se osredotoča na podporo lokalnim podjetjem in spodbujanju podjetništva. Začne se s spodbujanjem podjetniške miselnosti tekom predšolske vzgoje in gradi usklajen pristop v celotnem regionalnem izobraževalnem sistemu. Scenarij ambiciozno podpira tudi inovativen in podjetniški ekosistem, ki podpira mala in srednja podjetja in zagonska podjetja (s svetovalnimi storitvami, podjetniškimi inkubatorji in pospeševalniki), raziskovalno-razvojne dejavnosti, pa tudi razvoj večjih delodajalcev in krepitev njihove vloge v regionalnem podjetniškem ekosistemu. Z davčnimi učinki (saj je večina prebivalstva zaposlenega) se splošni življenjski standard regije izboljšuje in s tem se vzpostavljajo pogoji za izboljšanje socialne infrastrukture in življenjskih razmer. Scenarij spremlja ključno tveganje, da gospodarskega napredka ne bo podpirala socialna infrastruktura, kar lahko pripelje do situacije, ko bodo kakovostnejša delovna mesta zasedali delavci izven regije, v skrajnem primeru pa lahko pomanjkanje kakovostnega bivalnega okolja pripelje do nedostopnosti želene delovne sile.
- **Scenarij C - »Harmonični scenarij«:** Gre za hibridni scenarij, ki se osredotoča na hkratni, a nekoliko manj intenziven razvoj socialne infrastrukture (izobraževanje, stanovanja in domovi za ostarele) in podporo regionalnemu gospodarstvu, predvsem obstoječim ključnim podjetjem in ekosistemom okoli njih. Obravnava tudi potrebo po razvoju podjetniške miselnosti in izboljšanju povezljivosti z drugimi regijami. Ključno tveganje harmoničnega scenarija je neusklajenost projektov in pobud znotraj različnih elementov pravičnega prehoda, torej odsotnost povezanega in uravnoteženega pristopa pri izdelavi in izvedbi projektov.

Scenariji so bili ovrednoteni s pomočjo večkriterijske analize in preverjeni v okviru celovite presoje vplivov na okolje, ki ponovno je vključevala intenziven dialog z deležniki. V regiji Zasavje razlike v vplivih posameznih scenarijev niso tako izrazite in enoznačne. V primeru neizvedbe strategije bi se poslabševalo predvsem stanje na področju podnebnih dejavnikov.

Medresorska delovna skupina Vlade Republike Slovenije za prestrukturiranje premogovnih regij, v kateri sodelujejo predstavniki MZI, MOP, MF, MGRT, SVRK in MDDSZ, je za namen javne obravnave strategije in njenega okoljskega poročila izbrala Harmonični scenarij v regiji Zasavje. Pri tem je med drugim upoštevala:

- pozive deležnikov, da se poleg prvotnih dveh scenarijev (Prijazna regija; Od premoga do podjetništva) oblikuje še tretji scenarij;
- da Harmonični scenarij predstavlja ravnotežje in omogoča izboljšanje kakovosti življenja v regiji ter hkrati spodbuja podjetništvo in potencial lokalnih podjetij;
- da je Harmonični scenarij široko sprejet s strani deležnikov v Zasavju kot najboljša izbira.

2 Namen strategije

Slovenija si prizadeva, da skladno z zavezami Pariškega sporazuma, podnebnimi in energetske cilji EU, NEPN ter upoštevajoč Evropski zeleni dogovor in Resolucijo o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 doseže podnebno nevtralnost do leta 2050 **na pravičen in družbeno sprejemljiv način**. Namen Strategije je sprejeti nekatere ključne srednjeročne odločitve, ki bodo najbolj prizadetim regijam omogočili **postopen in pravičen proces dolgoročnega energetskega, okoljskega, gospodarskega in družbenega prestrukturiranja** ob izstopu iz premoga, to so:

1. **opredelitev premogovnih regij in določitev letnice izstopa iz premoga;**
2. opredelitev procesa izstopa iz premoga z določitvijo scenarija za **celovito družbeno in gospodarsko prestrukturiranje** SAŠA in Zasavske regije v skladu z načeli pravičnega prehoda;
3. **identifikacija ustreznih virov** na nacionalni in EU ravni ter **načina upravljanja** procesa pravičnega prehoda;
4. opredelitev **ključnih vidikov zapiranja PV** v tehničnem smislu, z vidika vpliva na zaposlene in skupnost ter z vidika varovanja in ohranjanja okolja;
5. ustvarjanje **sinergij pri izvajanju pravičnega prehoda med regijama**, preko skupnih projektov, prenosa dobrih praks in izkušenj.

Strategija temelji na podrobni analizi ključnih izzivov in priložnosti obeh regij.

Strategija podaja tudi dolgoročen pogled na razvoj obeh premogovnih regij in se osredotoča na opredelitev njunih strateških in operativnih ciljev družbenega in gospodarskega prestrukturiranja. Med izhodišči strategija sicer kot pomembno dejstvo upošteva pomen premogovništva v slovenski energetiki, zlasti vlogo TEŠ v slovenskem elektroenergetskem sistemu, ni pa namen te strategije predlaganje rešitev za zanesljivo in cenovno konkurenčno oskrbo z električno energijo v Sloveniji po prenehanju obratovanja premogovnih blokov TEŠ. Ta problematika mora biti v skladu s slovensko in EU zakonodajo naslovljena v NEPN, ki se bo celovito posodabljal v letih 2023 in 2024. Opredelitev letnice izstopa iz premoga se bo v nadaljevanju celovito in smiselno upoštevala tudi pri prenovi drugih slovenskih strateških in akcijskih dokumentov na področju razvojne, energetske in podnebne politike.

3 Opredelitev trenutnega stanja in potreb

Za pridobitev vpogleda v trenutno stano v regijah Zasavje in SAŠA je bila izvedena temeljita primerjalna analiza, v kateri so bili upoštevani vsi elementi pravičnega prehoda na podlagi sodb deležnikov in uradnih statistik. Ti so bili kasneje razčlenjeni na dimenzije, posebne značilnosti in kazalnike za te značilnosti. Vsaka značilnost je bila ocenjena na lestvici od 1 (zelo neugodno) do 4 (zelo ugodno). V nadaljevanju je v obliki

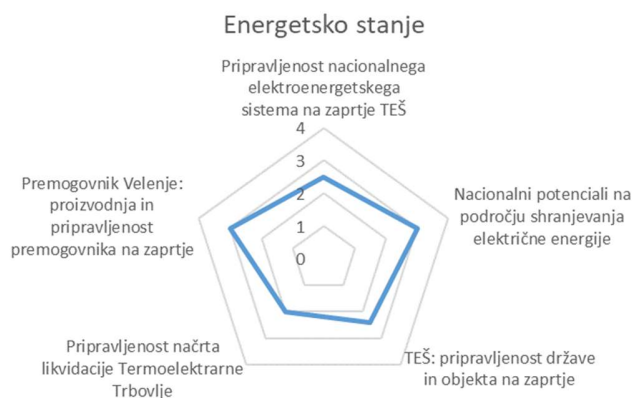
diagramov povzeta ocena stanja za vsako od regij. Opredeljene so tudi glavne razvojne potrebe v posamezni premogovni regiji.

Energetika

REGIJI IN NACIONALNA RAVEN

Razvojne potrebe:

- zmanjšanje tveganja odvisnosti od uvoza energije;
- večja zanesljivost regijske oskrbe z energijo;
- večji delež energije iz obnovljivih virov (v nadaljevanju: OVE);
- večje zmogljivosti in možnosti shranjevanja energije, vključno z razvojem vodikovih tehnologij in z uporabo baterij;
- povečevanje energetske učinkovitosti;
- izdelava celovitega načrta zapiranja PV;
- ohranitev in nadgradnja energetskih lokacij v regijah.

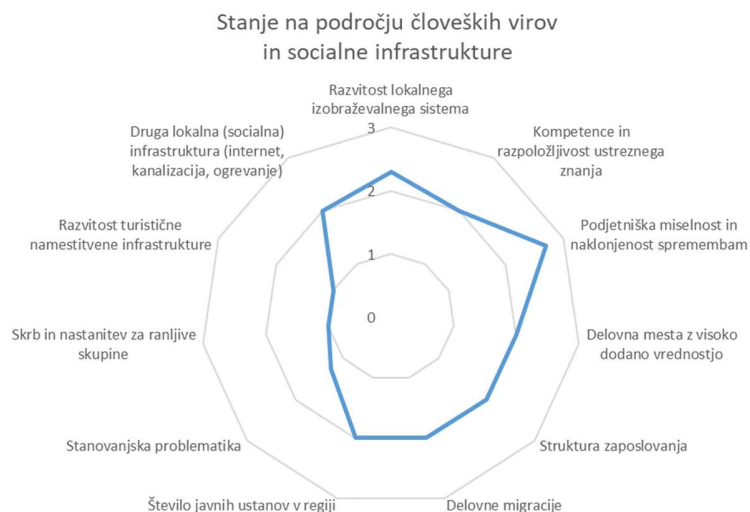

Človeški viri in socialna infrastruktura

ZASAVJE

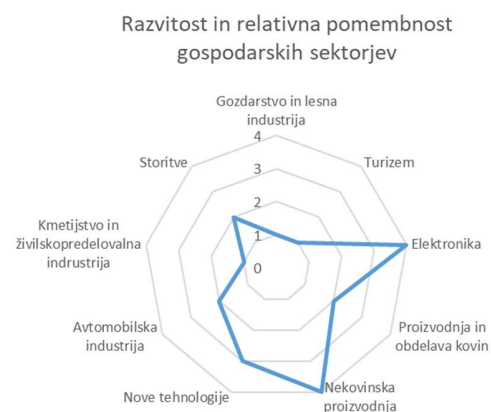
Razvojne potrebe:

- izboljšanje lokalnega izobraževalnega sistema in zadovoljevanje potreb lokalnih delodajalcev s širjenjem ponudbe programov formalnega izobraževanja (terciarno izobraževanje);
- boljša razpoložljivost ustreznega znanja in kompetenc, predvsem s krepitvijo povezav med raziskovalnimi centri, izobraževalnimi ustanovami in gospodarskim sektorjem;
- sprememba zastarele miselnosti dolgoročno varnega delovnega mesta v bolj podjetniško miselnost celotne generacije in zagotovitev večjega števila programov za spodbujanje podjetniških kompetenc (zlasti zgodaj v izobraževalnem procesu);
- delovna mesta z visoko dodano vrednostjo;
- večje zaposlitvene možnosti v regiji in s tem manjše dnevne in trajne delovne migracije iz regije;
- naložbe v razvoj socialne infrastrukture, zlasti gradnjo novih objektov in stanovanj, namenjenih mladim, več nastanitev za ranljive skupine;
- reševanje izzivov centralizacije s selitvijo določenih javnih institucij nacionalnega pomena v regijo.

Gospodarstvo

ZASAVJE

Razvojne potrebe:

- večja diverzifikacija lokalnega gospodarstva v smislu sektorske in velikostne raznolikosti;
- naložbe v nadaljnji razvoj panog, kot so elektroindustrija, turizem, nove tehnologije (IT, vesoljske in merilne tehnologije), proizvodnja in predelava kovin in nekovin ter kmetijstvo v povezavi s samooskrbo;
- večje zmogljivosti poslovnega okolja za pritegnitev javnega in zasebnega financiranja podjetij (neposredne domače in tuje naložbe);
- nadaljnja podpora in spodbude za »start-up« ekosistem v regiji ter spodbude za vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije (v nadaljevanju: RRI);
- podpora razvoju turizma s povečanjem namestitvenih kapacitet.

Razvojne potrebe:

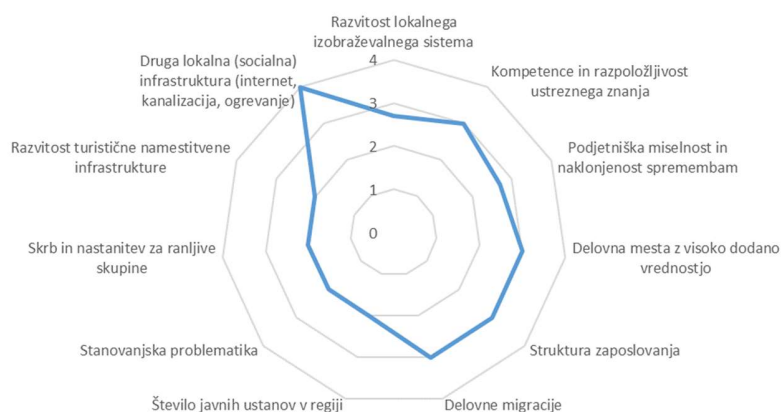
- izboljšana kakovost zraka v regiji in čim hitrejši prehod na čiste in obnovljive vire energije;
- skladen prostorski razvoj z optimalnim izkoriščanjem prostorsko in okoljsko razvrednotenih območij, ob hkratnem upoštevanju geotehničnih značilnosti in stabilnosti teh območij;
- spremljanje in nadzor prostorsko in okoljsko razvrednotenih območij;
- sanacija ter izkoriščanje potenciala prostorsko in okoljsko razvrednotenih industrijskih območij, tako v stanovanjske, industrijske namene kot tudi za turizem in rekreacijo.

Razvojne potrebe:

- zaustavitev trenda upadanja števila prebivalstva v regiji preko zagotovitve boljših življenjskih in delovnih pogojev;
- izboljšan življenjski standard v regiji v smislu povečanja razpoložljivega dohodka gospodinjstev;
- nadgrajena cestna prometna infrastruktura;
- izboljšana povezljivost regije z večjo uporabo javnega avtobusnega in železniškega potniškega prometa.

Stanje na področju človeških virov in socialne infrastrukture

Razvojne potrebe:

- nadgradnja lokalnega izobraževalnega sistema z višješolskimi programi ter okrepljenimi povezavami med raziskovalnimi centri, izobraževalnimi ustanovami in lokalnim gospodarstvom;
- sprememba zastarele miselnosti dolgoročno varnega delovnega mesta v bolj podjetniško miselnost celotne generacije ter zagotovitev večjega števila programov za spodbujanje podjetniških kompetenc (zlasti zgodaj v izobraževalnem procesu);
- delovna mesta z visoko dodano vrednostjo, vključno z reševanjem vprašanja presežnih delavcev v energetiki;
- večje zaposlitvene možnosti v regiji in s tem manjše dnevne in trajne delovne migracije iz regije;
- naložbe v razvoj socialne infrastrukture, zlasti gradnjo novih objektov in stanovanj, namenjenih mladim, več nastanitev za ranljive skupine;
- reševanje izzivov centralizacije s selitvijo določenih javnih institucij nacionalnega pomena v regijo.

Gospodarstvo

Stanje lokalnega gospodarstva

Razvitost in relativna pomembnost gospodarskih sektorjev

- večja diverzifikacija lokalnega gospodarstva v smislu sektorske in velikostne raznolikosti;
- uravnotežene naložbe v razvoj raznolikih panog, kot so elektroindustrija, gozdarstvo in lesna industrija, turizem, kmetijstvo in trajnostna pridelava hrane, energetika kot gospodarski sektor, proizvodnja in predelava kovin ter nove tehnologije (zlasti avtomatizacija in robotika);
- večje zmogljivosti poslovnega okolja za pritegnitev javnega in zasebnega financiranja podjetij (neposredne domače in tuje naložbe);
- nadaljnja podpora in spodbude za »start-up« ekosistem v regiji ter spodbude za vlaganja v RRI;
- podpora razvoju turizma, zlasti na področju integriranih turističnih regionalnih produktov.

Okolje

Splošna ocena

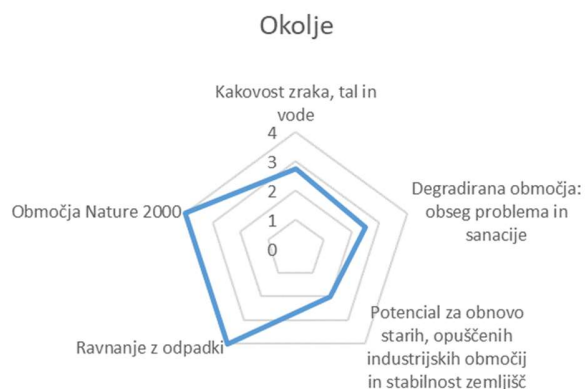
SAŠA

Razvojne potrebe:

- kontinuiran monitoring površinskih sprememb na pridobivalnem območju, skladno z zakonodajo;
- sprotna sanacija prostorsko in okoljsko razvrednotenih območij;
- priprava dolgoročnega načrta okoljske sanacije;
- izkoriščen potencial starih in opuščenih industrijskih območij s spremembo namena.

Razvojne potrebe:

- ohranjen življenjski standard v regiji, v smislu povečanja razpoložljivega dohodka gospodinjstev;
- nadgrajena cestna in železniška prometna infrastruktura;
- izboljšana povezljivost regije z večjo uporabo javnega avtobusnega in železniškega potniškega prometa;
- aktivno upravljanje ključnih tveganj, zlasti poplavne ogroženosti doline (jezera in vodotoki).

4 Skupna vizija pravičnega prehoda pri izstopu iz premoga

Slovenija bo do leta 2050 postala podnebno nevtralna država, kar bo dosegla z usklajenim delovanjem vseh elementov trajnostnega razvoja, torej okolja, ljudi in gospodarstva. Vizija te strategije je čimprej začeti celovito gospodarsko prestrukturiranje obeh premogovnih regij in dolgoročno zagotoviti **pravičen in vključujoč prehod v podnebno nevtralnost** preko vzpostavljanja pogojev za **kakovostno življenje** v premogovnih regijah, ki bodo zaradi prehoda na podnebno nevtralnost nesorazmerno prizadete. Strategija to vizijo gradi na zavedanju, da je sočasno treba zagotoviti **zadostno raven samooskrbe z električno energijo** skladno s cilji NEPN, bodisi na in/ali izven energetskega lokacij v premogovnih regijah.

Strategija stremi k izstopu iz premoga, utemeljenega na načelih **pravičnega prehoda**, ki bo tudi v največji možni meri zasledoval pozitivne vplive na okolje, naravo, zdravje ljudi in kulturno dediščino. Pravični prehod preko **aktivnega socialnega dialoga** upošteva specifične potrebe regije in na usklajen način naslavlja štiri ključne elemente:

1. **ENERGETIKA:** trajnostna preobrazba energetike in energetskega lokacij, ki ostajajo eden od stebrov regionalnega razvoja.
2. **OKOLJE:** v celoti prostorsko in okoljsko sanirana in preurejena razvrednotena območja, ki omogočajo nadaljnji prostorski razvoj in kakovostno naravno in bivalno okolje.
3. **GOSPODARSTVO:** diverzificirano in odporno regionalno gospodarstvo, utemeljeno na načelih trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva.
4. **ČLOVEŠKI VIRI IN SOCIALNA INFRASTRUKTURA:** zadovoljni, motivirani prebivalci in kompetentni zaposleni, ki v obeh regijah ne le ostanejo, ampak se upoštevajo visoko raven storitev in priložnosti v regiji vračajo oziroma priseljujejo od drugod. Posebna pozornost Strategije je namenjena vzpostavitvi varoval, da se zaposlenim v premogovništvu zaradi predčasnega izstopa iz premoga zagotovi socialna varnost.

5. Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda

Vhodne informacije ter način oblikovanja strateških in operativnih ciljev sta se v vsaki od regij sicer nekoliko razlikovala, saj se slovenski premogovni regiji nahajata na različnih stopnjah prehoda.

V Zasavju je bil RTH že zaprt, sanacija okolja pa je v izvajanju, oziroma se je delno izvedla. Analiza stanja je pokazala, da so za uresničitev pravičnega prehoda v regiji potrebni predvsem socialno-ekonomski ukrepi, torej ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje gospodarstva. **Scenariji za Zasavje so bili zato oblikovani okoli socialno-ekonomskih razvojnih možnosti**, oziroma različni prioritizaciji teh možnosti (poudarek na človeških virih in socialni infrastrukturi ali na gospodarstvu oz. kombinacija).

V SAŠA regiji premogovnik in termoelektrarna še obratujeta. Poleg tega, da oba zagotavljata veliko število delovnih mest z visoko dodano vrednostjo in igrata pomembno vlogo v slovenskem energetskem sistemu, sta obe družbi do leta 2020 ustvarili tudi pomembne negativne okoljske vplive (razvrednotenje lokalnih območij zaradi izkopa premoga, izpustov CO₂ in drugih onesnaževal idr.). **Scenariji za SAŠA regijo so bili zato zgrajeni okoli treh predlaganih letnic izstopa iz premoga**, ki so bile opredeljene na podlagi kombinacije ekonomskih, socialnih, okoljskih in energetskega kazalnikov. Strateški in operativni cilji za obe regiji so bili skladno z načelom vključevanja vseh prizadetih deležnikov razviti na podlagi informacij,

pridobljenih z intervjuji, terenskimi obiski, fokusno skupino, strateško oceno zrelosti in raziskavo obstoječih dokumentov. Po pripravi osnutka okoljskega poročila, so bili scenariji dodatno dopolnjeni skladno z ugotovitvami celovite presoje vplivov na okolje.

5.1 Pravični prehod za Savinjsko-šaleško regijo

5.1.1 Splošne značilnosti izbranega scenarija

Strategija predvideva izstop iz premoga, torej prenehanje obratovanja bloka 6 TEŠ in pridobivanja lignita, v SAŠA regiji najpozneje v letu 2033. Scenarij spremlja ciljni nabor celovitih ukrepov, ki zajemajo vse elemente pravičnega prehoda in aktivno naslavlja prehod v podnebno nevtrarno gospodarstvo. Ta ambiciozen načrt Slovenijo postavlja v primerljiv krog z drugimi evropskimi gospodarstvi in daje zgled drugim državam izven EU, v regiji in širše. Med ključne vidike strateškega naslavljanja izhoda iz premoga in pravičnega prehoda regije tako sodijo:

Človeški viri in socialna infrastruktura	Gospodarstvo
- Izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 proaktivno obravnava problematike delavcev, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve v dejavnostih, ki so neposredno ali posredno povezane s premogovništvom. - Za delavce, ki se bodo morali prezaposliti, ker ne bodo izpolnjevali pogojev za upokožitev ali predčasno upokožitev, bodo zagotovljene zadostne spodbude za prekvalifikacijo in prezaposlitev. - Gospodarsko prestrukturiranje temelji na glavnih zasebnih delodajalcih v regiji, ki so sposobni hitro in učinkovito izvajati ambiciozne projekte, s katerimi bodo ustvarili nova delovna mesta, ki zagotavljajo primerljiv življenjski standard lokalne delovne sile. - Da bi to dosegli, bo za prekvalificiranje zaposlenih treba spremeniti in razširiti regionalen sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.	- Tako kot v primeru človeškega kapitala bodo h gospodarskemu prestrukturiranju regije v veliki meri prispevali obstoječi gospodarski subjekti, v kombinaciji z aktivno podporo prodornim zagonskim podjetjem ter malim in srednje velikim podjetjem. - Izboljšana bo povezljivost regije, da se podpre izvozni potencial regije. - Pripravljen bo obsežen načrt naložb v tehnologije OVE – ne le z neposrednimi naložbami v infrastrukturo, temveč tudi z naložbami v raziskave in razvoj, kar bo spodbudilo razvoj novih delovnih mest. - Posledično se bo Slovenija uvrstila med energetske in trajnostno naprednejše države na svetovni ravni, z razvitim podpornim ekosistemom in izboljšanim izvoznim potencialom, primerljivo z večino držav članic EU, ki bo izstop iz premoga izvedla do leta 2030. - V primeru uspešnega izstopa iz premoga in prestrukturiranja regije ter s premogovništvom povezanih družb bo relevantna znanja in izkušnje mogoče izvažati na svetovni ravni.
Okolje	Energija

- Izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 je najbolj skladen z nacionalnimi, EU in mednarodnimi okoljskimi in podnebnimi cilji (izhajajoč iz Pariškega sporazuma in okrepljenimi podnebnimi ambicijami EU do leta 2030). - Poleg podnebnih vplivov in energetskih priložnosti ima izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 najmanjši vpliv na površje in nadaljnjo prostorsko in okoljsko razvrednotenje, povezano z rudarstvom in z njim povezanimi dejavnostmi, ter najbolj pozitiven vpliv na zdravje ljudi. - Zaradi pričakovanih manjših vplivov na razvrednotenje okolja, izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 temelji na podpori obstoječim prizadevanjem PV ter sprotni prostorski in okoljski sanaciji. - Zagotovljeno bo dolgoročno spremljanje vplivov rudarjenja na okolje, vključno z obstoječimi zmogljivostmi in znanjem PV.	- Od leta 2020 se uporaba premoga v državah članicah EU hitro zmanjšuje (opušča), cene emisijskih kuponov pa naraščajo. V povezavo s tem bo potrebno vprašanja finančne stabilnosti HSE, vključno s predčasnim odplačilom dolga TEŠ. - Scenarij odpira priložnosti za večje naložbe v proces energetskega prehoda, v regiji in izven nje, s posebnim poudarkom na čistih virih energije. - Primanjkljaj domače proizvodnje električne energije in usklajitev ciljev glede potrebnih naložb v energetski sektor, ki bodo neposredna ali posredna posledica izvedbe strategije, je na nacionalni ravni potrebno nasloviti v NEPN, ki bo sprejet v letu 2024. - Scenarij zahteva odločne ukrepe za zagotovitev alternativnega vira toplote za sistem daljinskega ogrevanja v Šaleški dolini. - Izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 predstavlja priložnost za novo pozicioniranje Slovenije na mednarodnem energetskem trgu in za spodbujanje bolj raznolike oskrbe, vključno z znatnim povečanjem OVE. - Izstop iz premoga najkasneje v letu 2033 bo podprt s čimprejšnjo pripravo zakonskega okvira za zapiranje premogovnika, ki vključuje tudi zagotovitev ustreznih javnih virov financiranja, in pripravo prenovljenega, optimiziranega načrta izkopa ter celovitega programa zapiranja, ki upošteva tako tehnične kot tudi kadrovske pogoje za postopno prenehanje proizvodnje ter izvedbo zapiralnih del.
---	---

5.1.2 Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda regije

Strateški cilji	Operativni cilji
SC1: Pravičen energetski prehod tako Slovenije kot SAŠA regije	OC 1.1: Ambiciozna preureditev lokacije z uporabo najboljših razpoložljivih tehnologij, ki zagotavlja vsaj ohranjanje kakovosti zraka ter trajnostni in za končnega uporabnika cenovno dostopen vir energije za daljinsko ogrevanje in hlajenje⁸.

⁸ Skladno s smernicami OU20 (CPVO)

	• OC 1.2: Spodbujanje proizvodnje čiste energije, zlasti na področju proizvodnje in shranjevanja vodika ter maksimiranje potenciala OVE v regiji (zlasti sončne energije in biomase, ki ne poslabšuje kakovosti zraka⁹). • OC 1.3: Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika. • OC 1.4: Povečanje energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • OC 1.5: Prioritetno spodbujanje prenove stavb, kjer bivajo osebe bolj občutljive na vročinske valove, s hkratnim prispevkom k zmanjšanju rabe energije.¹⁰
SC2: Postopna sanacija in revitalizacija prostorsko in okoljsko razvrednotenih območij	• OC 2.1: Evidentiranje vseh razvrednotenih območij in njihovega stanja (obseg, vrsta in način nastanka razvrednotenja, tveganje za okolje in zdravje ljudi), določitev rabe razvrednotenih območij v prihodnosti, opredelitev načina in časovnice (prostorske, okoljske, funkcionalne in socialne) sanacije in ustrezna opredelitev krajinske zasnove za veljavno območje koncesije PV¹¹. • OC 2.2: Priprava vizije o revitalizaciji dediščine povezane s premogovništvom.¹² • OC 2.3: Postopno in učinkovito zapiranje rudnika na podlagi celostnega programa zapiranja ter zagotovitev ustrezne, okoljsko sprejemljive rešitve za presežno proizvodnjo, ki bo posledica izvajanja zapiralnih del (tj. izkop, ki je posledica izvajanja zapiralnih del). • OC 2.4: Stalna sanacija območja ugreznin ter severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera med tekočimi rudarskimi deli in zagotavljanje dolgoročne odgovornosti za celovito sanacijo in revitalizacijo rudarskih območij¹³ ter dolgoročno spremljanje in upravljanje rudarskega območja po prenehanju rudarjenja. • OC 2.5: Razgradnja in sprememba namena objektov ter celovita, dokončna (prostorska, okoljska ali funkcionalna) sanacija razvrednotenih območij, ki so povezana s premogovništvom in rabo premoga. • OC 2.6: Sprememba namembnosti površin in zagotavljanje novih zelenih površin na območju TEŠ in na degradiranih območjih, na katerih se nahaja zapuščena rudarska infrastruktura.

⁹ Skladno s smernicami OU11 (CPVO).

¹⁰ CPVO – OU13

¹¹ Skladno s SOU1, SOU2 OU15, OU22, P12 in P13 (CPVO)

¹² Skladno s SOU3 (CPVO)

¹³ Rudarsko območje v okviru te strategije pomeni območje pridobivalnega prostora, na katerem se izvajajo dejavnosti, povezane z rudarstvom

SC3: Dodatna regionalna povezljivost in trajnostna mobilnost	• OC 3.1: Dokončanje projekta tretje razvojne osi¹⁴ za izboljšanje povezljivosti in podporo lokalnemu gospodarstvu. • OC 3.2: Spodbujanje trajnostnega regionalnega javnega prevoza. • OC 3.3: Izboljšana povezljivost v smeri Avstrije in spodbujanje trajnostnega regionalnega javnega prevoza. • OC 3.4: Podpora zeleni osebni mobilnosti z razvojem infrastrukture (mdr. kolesarske steze, polnilnice itd.).
SC4: Trajnosten, prožen in raznolik gospodarski razvoj	• OC 4.1: Povečanje potenciala regije kot proizvodnega središča s poudarkom na glavnih regionalnih gospodarskih subjektih in njihovem naložbenem potencialu. • OC 4.2: Celovito finančno in organizacijsko prestrukturiranje TEŠ in Skupine PV s poudarkom na komercializaciji podjetij v Skupini PV (»spin-off«) s poudarkom na gradbeništvu in strojništvu, sanaciji okolja in predelavi lesa. • OC 4.3: Uveljavitev regije kot vozlišča za raziskave in razvoj v učinkovitih in trajnostnih energetskih rešitvah, vključno s sodelovanjem zasebnega sektorja z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami. • OC 4.4: Razvoj trajnostne turistične dejavnosti, zlasti na območju Velenjskega in Družmirskega jezera, s čimer se negativne posledice prostorske in okoljske degradacije izkoristijo za nov namen. • OC 4.5: Krožnost začrtana v središče gospodarskega razvoja regije, s poudarkom na regionalnih oskrbovalnih verigah, dolini brez odpadkov, razvoju regionalnega biogospodarstva, spodbudami za samooskrbo s hrano, vrhunskim podpornim ekosistemom za trajnostne in krožne rešitve zagonskih podjetij in MSP ter alternativni modeli financiranja krožnega gospodarstva, kot so alternativno bančništvo, časovne banke, lokalne valute in množično financiranje). • OC 4.6: Spodbujanje lesne verige in lesno-predelovalne industrije (zlasti v gradnji in gradbeništvu, preko investicij v primarno predelavo lesa, investicij v trajnostne izdelke in napredne materiale, npr. lesne polimere).¹⁵ • OC 4.7: Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrijo 4.0. • OC 4.8: Povečanje privlačnosti regije za neposredne tuje naložbe z usklajenim, profesionalnim okoljem za podporo podjetjem (vključno s poslovnimi zavezništvi). • OC 4.9: Prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in industriji.

¹⁴ V okviru te strategija se reference na tretjo razvojno os nanašajo na severni del te cestne povezave, od priključka na avtocesto v Šentrupertu do Slovenj Gradca.

¹⁵ Skladno s smernicami OU11 (CPVO)

SC5: Zaposlitve in veščine za vse

- OC 5.1: Zagotovljena socialna varnost delavcev v premogovniški industriji, ki bodo zaradi izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, na pravičen in vključujoč način (zagotovljen z ukrepi za zaščito socialnega položaja, prekvalificiranjem in ukrepi za prerazporeditev na alternativna delovna mesta).
- OC 5.2: Ustvarjanje novih delovnih mest za nekvalificirane delavce (npr. v sanaciji okolja, lesni in drugi industriji).
- OC 5.3: Regionalna partnerstva za ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest z višjo dodano vrednostjo v energetskega sektorju.
- OC 5.4: Formalno in neformalno izobraževanje in večja privlačnost deficitarnih poklicev.
- OC 5.5: Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
- OC 5.6: Zagotavljanje zdravega načina življenja ter preventivno soočanje z izzivi mentalnega zdravja za skupine, ki bodo prizadete zaradi izstopa iz premoga in prestrukturiranja¹⁶.
- OC 5.7: Zagotavljanje cenovno dostopnih in kakovostnih stanovanj za talente iz regije in od drugod¹⁷ ter prioritarno spodbujanje prenove stavb, kjer bivajo osebe bolj občutljive na vročinske valove¹⁸.
- OC 5.8: Zagotavljanje pregledne, odprte in vključujoče komunikacije glede vprašanj povezanih s preходом, vključno s podporo pobudam, ki jih vodi skupnost.
- OC 5.9: Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti povezane z izzivi izstopa iz premoga (podpora invalidom in poškodovanim v rudarskih nesrečah, podpora upokojenim rudarjem pri ohranjanju socialne vključenosti, podpora delavcem migrantom v rudarstvu ipd.).¹⁹
- OC 5.10: Nadgradnja formalnega izobraževalnega sistema za podporo prihodnjim potrebam industrije, zlasti za delovna mesta z visoko dodano vrednostjo.

5.2 Pravični prehod za regijo Zasavje

5.2.1 Splošne značilnosti izbranega scenarija

Strategija za regijo Zasavje predvideva uravnotežen razvojni scenarij, ki se osredotoča na skladen in osredotočen razvoj ključnih področij, ki pogojujejo za zaključek tranzicije skladno z načeli pravičnega prehoda, tj. tako kakovostnega življenjskega kot tudi poslovnega okolja. Poudarja razvoj socialne infrastrukture (izobraževanje, stanovanja in domovi za ostarele) in podporo regionalnemu gospodarstvu, predvsem obstoječim ključnim podjetjem in ekosistemom okoli njih. Vključuje potrebo po razvoju podjetniške miselnosti in izboljšanju povezanosti z drugimi regijami.

¹⁶ CPVO – OU2

¹⁷ Pri gradnji stanovanj potrebno upoštevanje tudi usmeritev iz OU5 (CPVO)

¹⁸ CPVO – OU13

¹⁹ CPVO – OU3

Človeški viri in socialna infrastruktura	Gospodarstvo
- Lokalni izobraževalni sistem, ki vključuje osnovno in srednje izobraževanje, ponuja sodobne in ustrezne programe, ki sledijo tako potrebam ključnih lokalnih delodajalcev, kot tudi svetovnim trendom. - Podprta ključna podjetja zagotavljajo zaposlitev za večino prebivalcev. Fiskalni učinki prispevajo k izboljšanju socialnega standarda in kakovosti življenja prebivalcev v regiji. - Vključitev starejših je v središču pozornosti z močnim prizadevanjem za podporo „srebrnemu gospodarstvu“. To ponuja možnosti zaposlitve v zdravstvenih in ne-zdravstvenih storitvah, povezanih z oskrbo starejših. - Naraščajoča kompleksnost lokalnega gospodarstva ne ustvarja le potreb po tehničnih poklicih, temveč tudi po strokovnjakih s področja družboslovja (kot so menedžment, kadrovanje, vodenje projektov itd.)	- Izboljšana cestna infrastruktura in povezljivost regije, kar s privabljanjem talentov in naložb spodbuja gospodarski razvoj. - Glavni poudarek je na ustvarjanju ekosistema okoli ključnih podjetij. Ti ekosistemi povezujejo sorodna podjetja vseh velikosti. - Razvoj ekosistemov ključnih podjetij prispeva k večjim potrebam po visoko usposobljenih strokovnjakih in ustvarja delovna mesta z visoko dodano vrednostjo.

Okolje	Energetika
- Vsa zemljišča pridobivalnega prostora, ki so bila razvrednotena kot posledica rudarjenja in z rudarjenjem povezanih dejavnosti (npr. območja opuščene rudarske infrastrukture, odlagališča materiala, pepela ipd.), so sanirana, kar zagotavlja prepotraben prostor za nove gradnje. - Pomemben element prostorskega načrtovanja je sprememba namembnosti površin (in obnova zapuščenih lokacij) za namene socialne infrastrukture - nova stanovanja, novi domovi za ostarele, nova območja za športne dejavnosti itd.	- Energetski sektor izvaja načrtovane projekte v sodelovanju z lokalnimi podjetji. - Sem spadajo proizvodnja OVE (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.), tehnologije za varčevanje z energijo in shranjevanje energije ter drugi inovativni energetske projekti. - Regija ima stabilno in učinkovito oskrbo z OVE (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.).

- Nekatera območja so preoblikovana tudi tako, da podpirajo razvoj lokalnih ključnih podjetij in njihovega ekosistema.

5.2.2 Strateški in operativni cilji pravičnega prehoda regije

Strateški cilji	Operativni cilji
SC 1: Kakovostno bivalno in naravno okolje	• OC 1.1: Evidentiranje vseh razvrednotenih območij in njihovega stanja (obseg, vrsta in način nastanka razvrednotenja, tveganje za okolje in zdravje ljudi), določitev rabe razvrednotenih območij v prihodnosti, opredelitev načina in časovnice (prostorske, okoljske in funkcionalne) sanacije, dokončanje zapiralnih del ter popolna sanacija območij, ki so povezana s premogovništvom in rabo premoga ²⁰. • OC 1.2: Optimizacija uporabe prostora za zagotavljanje cenovno dostopnih stanovanj, sodobnih rekreacijskih površin in gospodarske dejavnosti²¹. • OC 1.3: Gradnja sodobnih poslovnih in proizvodnih centrov, ki so potrebni za podporo ključnih podjetij in njihovega ekosistema (npr. nova skladišča, notranji zagonski / poslovni inkubatorji, pisarne, proizvodnje ipd.). • OC 1.4: Izboljšan dostop do zdravstvenih storitev, zagotavljanje zdravega načina življenja ter preventivno soočanje z izzivi mentalnega zdravja za skupine, ki so ali bodo prizadete zaradi izstopa iz premoga in prestrukturiranja²². • OC 1.5: Zagotavljanje kakovostnih programov za ranljive skupine, kot so brezposelni, tisti, ki jim grozi socialna izključenost, starejši. • OC 1.6: Prioritetno spodbujanje prenove stavb, kjer bivajo osebe bolj občutljive na vročinske valove, s hkratnim prispevkom k zmanjšanju rabe energije ²³
SC 2: Visoko motivirani in usposobljeni prebivalci	• OC 2.1: Prilagoditev programov formalnega izobraževanja tako, da bodo zadovoljili neposredne potrebe obstoječih lokalnih delodajalcev in potrebe predvidenih poklicev v prihodnosti. • OC 2.2: Aktivno naslavljanje bega možganov s štipendijskimi shemami, ki povezujejo študente in glavne regionalne delodajalce.

²⁰ CPVO – SOU1

²¹ Pri gradnji stanovanj potrebno upoštevanje tudi usmeritev iz OU5 (CPVO)

²² CPVO – OU2

²³ CPVO – OU13

	• OC 2.3: Vlaganje v podporo dejavnostim za izboljšanje podjetniške miselnosti, podjetniških spretnosti, in dejavnostim za dvig naklonjenosti vseživljenjskemu učenju in spremembam. • OC 2.4: Vzpostavitev mreže regijskih promotorjev (npr. zelo uspešni posamezniki in entuziasti). • OC 2.5: Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti povezane z izzivi izstopa iz premoga (podpora upokojenim rudarjem, zlasti invalidom in tistim, ki so bili poškodovani v rudarskih nesrečah itd.)²⁴. • OC 2.6: Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
SC 3: Raznoliko in odporno lokalno gospodarstvo	• OC 3.1: Revitalizacija tehniške dediščine povezane s premogovništvom, utemeljene na celoviti viziji, ki podpira tudi razvoj regionalnih turističnih produktov (glej tudi OC 3.6)²⁵. • OC 3.2: Trajnostna rast lokalnih velikih, malih, srednjih in razvoj mikro podjetij v ključnih sektorjih (npr. elektronika, obdelava kovin in nekovin, steklo) z medpodjetniškim sodelovanjem, mentorstvom, nadgradnjo poslovnih modelov in produktivnimi naložbami. • OC 3.3: Širjenje trajnostnih in krožnih poslovnih modelov in rešitev na vseh ravneh in v vseh segmentih podjetij, vključno z alternativni modeli financiranja krožnega gospodarstva, kot so alternativno bančništvo, časovne banke, lokalne valute in množično financiranje. • OC 3.4: Visoko razvit RRI in »start-up« ekosistem (vključno s formalnim izobraževanjem, novoustanovljenimi podjetji, večjimi podjetji, skupno opremo, skupnimi pisarniškimi prostori, povečanjem zmogljivosti inkubatorja itd.). • OC 3.5: Vzpostavitev osnovne turistične ponudbe, kot so namestitvene kapacitete, kmečki in gastronomski turizem, s poudarkom na trajnosti. • OC 3.6: Razvoj trajnostnega turizma ter adrenalinskega in pustolovskega turizma na obstoječih industrijskih lokacijah in podpora kulturni dediščini rudarske industrije. • OC 3.7: Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrija 4.0. • OC 3.8: Prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in industriji.

²⁴ CPVO – OU3

²⁵ CPVO – SOU3

SC 4: Izkoriščanje potenciala OVE v regiji	• OC 4.1: Maksimizacija izkoriščanja sončnega potenciala, ki oskrbuje tako industrijo kot tudi gospodinjstva, in priprava lokacije za nadaljevanje energetske dejavnosti (sprememba rabe). • OC 4.2: Spodbujanje povečevanja energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • OC 4.3: Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika za industrijsko rabo, tudi v povezavi z lokalnim sistemom.²⁶ • OC 4.5: Zagotavljanje cenovno dostopnih in na OVE temelječih rešitev daljinskega ogrevanja in hlajenja.²⁷
SC 5: Izboljšana povezljivost regije	• OC 5.1: Izboljšanje proizvodnega potenciala in olajšanje dnevnih migracij z izboljšano cestno infrastrukturo in povezljivostjo. • OC 5.2: Izboljšanje znotraj- in zunaj-regijske povezljivosti s trajnostnimi prometnimi rešitvami (npr. povečana uporaba železnice, P + R, avtobusi za dnevne migracije, e-mobilnost, izmenjava koles itd.).

6 Omilitveni ukrepi, priporočila in načela za izvajanje strategije

6.1 Omilitveni ukrepi in načela za izvajanje strategije

Na podlagi Okoljskega poročila, ki je bilo pripravljeno v okviru celovite presoje vplivov na okolje, je treba pri izvajanju in izvajanju strateških korakov dosledno upoštevati tudi predvidene omilitvene ukrepe in načela, ki so povzeta v nadaljevanju (in v celoti navedena v okoljskem poročilu).

Omilitveni ukrepi, k jih je potrebno izvesti tekom izvajanja strategije	Referenca na okoljsko poročilo	Regija
PV pri podaljšanju koncesijske pogodbe območje koncesije ustrezno prilagodi izbranemu scenariju in z njim uskladi načrt proizvodnje. V postopek se v skladu s pristojnostmi ustrezno vključita ZVKDS in MK. Koncesijska pogodba zajame čim bolj sklenjeno območje na način, da se ohranijo gozdne zaplate na vzhodnem in zahodnem delu doline Velunje. Na območju ugreznin se zagotovi ustrezna sprotne sanacija, vključno z odstranitvijo rodovitne plasti tal, ki se jo uporabi pri sanaciji	KPOU	SAŠA

²⁶ Skladno s smernicami OU21 (CPVO)

²⁷ CPVO – OU4

drugih razvrednotenih območij. Območje koncesije se opredeli v posodobljenih prostorskih aktih MO Velenje in občine Šoštanj. Izgubljena kmetijska zemljišča se nadomešča prednostno preko spremembe namena obstoječih razvrednotenih območij, na območju ugreznin se po zaključku sanacije zagotovi ponovna pogozditev območij, ki jih ne bo zalila voda. Na opredeljenem območju koncesije se izvedejo predhodne arheološke raziskave, v skladu z rezultati se opredeli ukrepe za varovanje arheoloških ostalin ter določi način sanacije enot kulturne dediščine, na katere bo podaljšanje koncesije imelo vpliv.		
Zagotovitev navodil o ravnanju ob poseganju v degradirana tla ter monitoring tal in ustrezno ravnanje z zemeljskimi izkopaninami na okoljsko degradiranih območjih, kjer se bodo izvajali posegi v prostor. Izvedba monitoringa tal glede na rezultate izvedba ustreznega ravnanja z zemeljskim izkopom. Rezultatom monitoringa tal se prilagodi tudi rabo tal oz. se območja v primeru čezmerne onesnaženosti tal ustrezno sanira.	OU8	SAŠA in Zasavje
Opredelitev površin za začasno odlaganje onesnažene ali neonesnažene zemljine v času (prostorske ali okoljske) sanacije ali gradbenih posegov.	OU10	SAŠA in Zasavje
Potrebno zagotavljanje zmogljivega, sodobnega in pametnega distribucijskega omrežja, ki omogoča izpolnjevanje ukrepov NEPN in zagotavljanje lokalnih virov energije za ogrevanje in hlajenje stavb v primeru ekstremnih vremenskih dogodkov.	OU12	SAŠA in Zasavje
Ohranjanje in povečevanje obsega zelenih površin in površin za oddih in rekreacijo (posebej v urbanih območjih), zasajanje dreves za učinek senčenja.	OU14	SAŠA in Zasavje
Pri izvajanju strategije se zadrži oz. vzpostavi (kjer tega še ni) primerno vrsto in obseg monitoringa na vodnih telesih, evidentiranje vodnih teles v zmernem/slabem stanju in zagotavlja njihova celovita sanacija. Obenem naj strategija teži k zagotovitvi statusa kopalnih voda za Velenjsko jezero.	OU18	SAŠA
Zagotavljanje celovitih protipoplavnih ukrepov, ki bodo zmanjšali poplavno nevarnost energetske lokacije TEŠ.	OU19	SAŠA
Pri spodbujanju pravičnega prehoda in urejanju energetske lokacije v SAŠA regiji je potrebna opredelitev/varovanje lokacije za nove SEVESO obrate v osrednjem delu območja TEŠ/PV, ki je najbolj oddaljen od stanovanjskih objektov.	OU20	SAŠA
V okviru spodbujanja pilotnih projektov za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika za industrijsko rabo v regiji Zasavje se opredeli potencialno območje za umestitev SEVESO obratov ter v vplivnih pasovih predvidi takšen razvoj, ki upošteva varnostne kriterije bodočega SEVESO obrata.	OU21	Zasavje

Objekt pregrade se v okviru izvajanja strategije opredeli kot gradbeni inženirski objekt in zanj se predpiše priprava protokola vzdrževanja, kjer bodo jasno določeni način/pravila vzdrževanja in opredeljeni finančni viri za trajno vzdrževanje.	OU22	SAŠA
V okvir upravljanja se vključi tudi resor varstva kulturne dediščine. V delovno skupino na politični ravni se med deležnike vključi Ministrstvo za kulturo, v medresorsko delovno skupino pa predstavnik Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.	OU23	SAŠA in Zasavje

Ostali omilitveni ukrepi, naslovljeni neposredno v ciljih Strategije	Referenca na okoljsko poročilo	Regija
V obeh regijah je nujno zagotoviti celovito sanacijo razvrednotenih območij, ki so povezana premogovništvom in rabo premoga. Izvaja naj se po naslednjem protokolu: evidentiranje vseh razvrednotenih območij, stanje posameznih območij (obseg, vrsta in način nastanka razvrednotenja, tveganje za okolje in zdravje ljudi), določitev rabe razvrednotenih območij v prihodnosti, opredelitev načina in časovnice sanacije.	SOU1	SAŠA in Zasavje
Krajinska zasnova za veljavno območje koncesije PV, ki naj opredeli: • razvojni in varstveni koncept območja; • usmeritve za rabo tal in razporeditev dejavnosti ob upoštevanju stanja okolja (stanje tal in vodnih teles); • usmeritve za razporeditev dejavnosti v prostoru z morebitnimi vplivi na sosednja območja; • zeleni sistem območja; • usmeritve za urbanistično, arhitekturno in krajinsko oblikovanje predvidenih prostorskih ureditev; • usmeritve za varstvo krajine, okolja, ohranjanje narave, varstvo kmetijskih zemljišč, varovanje gozdov, varstvo kulturne dediščine in trajnostno rabo naravnih virov; • usmeritve v zvezi z varstvom pred naravnimi nesrečami • proučitev ukrepov za zmanjšanje potencialne nevarnosti porušitve pregrade med Družmirskim in Velenjskim jezerom; • program ukrepov z usmeritvami za njihovo izvajanje.	SOU2	SAŠA
Vizija o revitalizaciji dediščine povezane s premogovništvom se do leta 2023 pripravi v sodelovanju z Občinami, MK ter pristojnima ZVKDS (ZVKDS OE Celje in OE Ljubljana). V pripravo projektne naloge naj bosta vključena pristojna ZVKDS, v pripravo naloge pa strokovnjaki različnih strok z	SOU3	SAŠA in Zasavje

ustreznimi izkušnjami s področja varstva dediščine, še posebno dediščine, ki bo predmet vizije. Vizija naj določa: • opredelitev dediščine, ki je ključna za interpretacijo premogovništva v obravnavanih regijah (enote kulturne dediščine, po potrebi tudi opredelitev novih enot kulturne dediščine (tudi na podlagi izvedbe predhodnih arheoloških raziskav na območjih z velikim arheološkim potencialom) in nesnovne dediščine, pa tudi tradicije, simbolne vrednosti in identitete), • način obnove, dolgoročnega ohranjanja, vzdrževanja in upravljanja enot kulturne dediščine (npr. prek javno zasebnega partnerstva) z opredelitvijo virov finančnih spodbud, • opredelitev vsebin (rabe) za posamezne enote kulturne dediščine, • akcijski načrt, na podlagi katerega se vizija izvede, • način vključevanja interpretacije tehniške dediščine v turistično ponudbo regij.		
Strategija naj opredeli nov operativni cilj, ki podpira učinkovitejšo skrb za zdravje z izboljšanjem dostopa do zdravstvenih storitev in storitev, ki podpirajo zdrav življenjski slog v obeh regijah. Pri tem naj naslovi tudi mentalno zdravje populacije.	OU2	SAŠA in Zasavje
Strategija naj natančneje in konkretnije opredeli katere ranljive skupine naslavlja in na kakšen način v vseh scenarijih za SAŠA regijo. V opredelitvi cilja naj se krepí delovanje organizacij (vladnih in nevladnih), ki naslavlja potrebe ranljivih skupin, povezanih s pravičnim preходом. Strategija naj natančneje in konkretnije opredeli na kakšen način naslavlja ranljive skupine v prvem in tretjem scenariju za Zasavje. V drugem scenariju naj v enakem obsegu naslovi ranljive skupine. V opredelitvi cilja naj se krepí delovanje organizacij (vladnih in nevladnih), ki naslavlja potrebe ranljivih skupin, povezanih s pravičnim preходом.	OU3	SAŠA in Zasavje
Strategija naj se opredeli do energetske revščine in jo naslovi v strateških in operativnih ciljih. To lahko stori na primer preko programa energetske prenove stavb, v katerih živijo socialno šibkejši, kar so predvsem večstanovanjske stavbe in delavske kolonije. Pri spodbujanju daljinskega ogrevanja naj predvidi, da bodo sistemi cenovno dostopni. Pri tem naj gradi na že obstoječih mehanizmih za pomoč socialno ogroženim.	OU4	SAŠA in Zasavje
Raba lesne biomase se izvaja ob upoštevanju gozdnogospodarskih načrtov, ki morajo pri določanju ciljev glede lesne zaloge, poseka in akumulacije, upoštevati tudi prilagajanje gozdov na pričakovane podnebne spremembe za	OU11	SAŠA

zagotavljanje lesne zaloge, prirastka in ponorov ogljika ter za zagotavljanje varovalnih funkcij gozdov. V okviru zagotavljanja novih zelenih delovnih mest se spodbuja razvoj novih delovnih mest in kadrov na področju gozdarstva za nego in varstvo gozdov, konkretno za izvajanje gozdnogojitvenih ukrepov za povečanje prilagoditvene sposobnosti gozdov.		
Zagotavlja naj se prioritetno spodbujanje prenove v stavbah, kjer bivajo osebe bolj občutljive na vročinske valove, tj.: domovi za starejše občane, vrtci, šole, večstanovanjske stavbe. Prilagoditve morajo hkrati prispevati k zmanjšanju rabe energije.	OU13	SAŠA in Zasavje

Načela, ki jih je potrebno upoštevati pri izvajanju strategije	Referenca na okoljsko poročilo	Regija
Pri gradnji in obnovi stavb naj se konsistentno upošteva pričakovane vplive podnebnih sprememb, še posebej iz vidika zmanjšanja potrebe po ogrevanju in povečanje potrebe po hlajenju.	OU1	SAŠA in Zasavje
Pri zagotavljanju novih stanovanj je treba nasloviti tudi potrebe ranljivih skupin povezanih s pravičnim prehodom in del novih stanovanj nameniti fondu socialnih in neprofitnih stanovanj.	OU5	SAŠA in Zasavje
Ustrezno ravnanje z rodovitnimi plastmi tal na kmetijskih zemljiščih, ki se bodo spremenila v stavbna zemljišča (začasno odlaganje na posebej za to določenih površinah, preveritev vsebnosti nevarnih snovi, ponovna uporaba).	OU9	SAŠA in Zasavje
Pri sanaciji ugreznin in na področju poplavlne varnosti se daje prednost sonaravnim rešitvam in razlivanju vodotokov, namesto gradnje novih jezov, pregrad ali bočnih regulacij	OU15	SAŠA
Prednostna obravnava obnove obstoječih objektov (predvsem enote kulturne dediščine) ter (za gradnjo oziroma povečanje stavbnih zemljišč) prednostna uporaba površin, ki so bile/bodo zaradi premogovništva razvrednotene.	OU16	SAŠA in Zasavje
Pri izvajanju strategije je treba v čim večji meri zasledovati koncepte krožnega gospodarstva (zmanjševanje nastajanja odpadkov, ponovna uporaba, kompostiranje, recikliranje itd.). Spodbuja naj se naj tudi rešitve za snovno in energetska izrabo blata iz čistilnih naprav.	OU17	SAŠA in Zasavje

6.2 Priporočila za izvajanje strategije

Na podlagi Okoljskega poročila, ki je bilo pripravljeno v okviru celovite presoje vplivov na okolje, si je treba pri izvajanju in izvajanju strateških korakov prizadevati za upoštevanje predvidenih priporočil, ki so povzeta v nadaljevanju (in v celoti navedena v okoljskem poročilu).

Priporočila	Referenca na okoljsko poročilo	Regija
Pripravijo naj se načrti upravljanja z obiskovalci v dveh zavarovanih območjih na območju strategije.	P1	SAŠA in Zasavje
Pri pripravi turističnih proizvodov in umeščanju turistične infrastrukture naj se upošteva primere dobrih naravovarstvenih praks sorodnih turističnih proizvodov in infrastrukture.	P2	SAŠA in Zasavje
Znotraj varovanih območjih naj se spodbuja turistične proizvode in produkte, ki ohranjajo ekstenzivno gospodarjenje z naravo.	P3	SAŠA in Zasavje
V kontekstu mobilnega omrežja 5G je treba upoštevati načelo preventive tako, da bo izpostavljenost prebivalstva z EMS zmanjšana na najmanjšo možno mero.	P4	SAŠA in Zasavje
Spodbuja naj se raba lokalno dostopne lesne biomase prednostno za proizvodnjo izdelkov iz lesa ter gradnjo objektov, preostanek se namenja za potrebe industrije, soproizvodnje toplote in elektrike ter sistemov daljinskega ogrevanja.	P5	SAŠA in Zasavje
Spodbuja naj se sofinanciranje trajnostnega regionalnega javnega prevoza ter nakupa trajnostnih vozil javnega prevoza.	P6	SAŠA in Zasavje
Zagotovi naj se sofinanciranje nakupa osebnih vozil in vozil javnega potniškega prometa, ki uporabljajo OVE.	P7	SAŠA in Zasavje
Oprendi naj se, kako bo na dolgi rok zagotovljena oskrba prebivalcev s skladno in zdravstveno ustrezno pitno vodo v zadostnih količinah.	P8	Zasavje
Spodbuja naj se izvedba strokovnih podlag ter priprava in sprejem uredb o varstvu virov pitne vode, ki še nimajo opredeljenih vodovarstvenih območij; spodbuja se tudi projekte, ki bodo zagotovili priklop gospodinjstev, ki se oskrbujejo iz lastnih virov pitne vode na javne vodovodne sisteme.	P9	SAŠA in Zasavje
Pri načrtovanih posegih v prostor, ki bodo posledica izvajanja strategije, naj se preverja potencialen vpliv posegov na vire pitne vode, oskrbo s pitno vodo, za katere niso določena vodovarstvena območja in zagotovi vse potrebne ukrepe za zaščito teh virov; poseganje v bližino vodnih virov in načrtovanje ustreznih ukrepov za zaščito teh vodnih virov naj se preverja v okviru izdaje projektnih pogojev in izdaje gradbenega dovoljenja.	P10	SAŠA in Zasavje
Zagotoviti je treba ustrezno oddaljenost med stanovanjskimi območji in območji, ki so namenjena energetske in prometne infrastrukture ter proizvodni dejavnosti.	P11	SAŠA in Zasavje
Pri širitvi ugreznin pri izvajanju premogovništva in pri izvajanju drugih posegov v tla se spodbuja izvedba ocene	P12	SAŠA

količine odstranjenega neonesnaženega rodovitnega dela tal in njihova kakovost.		
Proučitev možnosti izvedbe sanacije celotnega območja med Družmirskim in Velenjskim jezerom na način, da je med njima minimalna višinska razlika.	P13	SAŠA
Izraba potenciala OVE in razvoj turizma se usmerja in načrtuje izven varovanih območij oz. z ustrezno presojo sprejemljivosti vplivov planov in posegov v naravo na varovana območja.	P15	SAŠA in Zasavje
Izraba potenciala OVE in razvoj turizma se usmerja in načrtuje izven območij naravnih vrednot oziroma, kjer to ni možno, se presoja izvede na naslednjih ravneh načrtovanja, ko bo znanih več konkretnih podatkov o umestitvi v prostor in drugih podatkih, pomembnih za presojo sprejemljivosti.	P16	SAŠA in Zasavje
Novih območij za turizem se ne odpira v naravno ohranjenih območjih in mirnih conah narave.	P17	SAŠA in Zasavje
Pri umeščanju infrastrukture za turizem se uporabljajo obstoječi koridorji.	P18	SAŠA in Zasavje

7 Viri financiranja

Okvir financiranja strategije predstavljajo tri ključna področja:

- **Financiranje dejavnosti zapiranja PV:** projekti in pobude v okviru pravičnega prehoda podpirajo podnebno nevtralno gospodarstvo, zato je treba premogovno infrastrukturo in območja pridobivanja premoga zapreti, sanirati in, kjer je to mogoče, spremeniti namembnost površin. Zapiranje rudnika obsega tudi sanacijo okolja in skrb za morebitne presežne delavce v premogovništvu. Mednarodne izkušnje kažejo, da vse navedeno terja znatne finančne vložke, zato pri predčasnem zapiranju ključno vlogo igrajo nacionalni proračuni. To je zlasti pomembno zato, ker se večina ukrepov izvaja po prenehanju obratovanja premogovnika, pri čemer so določeni od njih trajni oz. izrazito dolgoročni (t.i. »večni stroški«) kot denimo spremljanje stabilnosti tal ali sanacija nasipov. Nenazadnje zapiranje rudnika ustvarja znatno finančno vrzel v obstoječem poslovnem modelu rudnika. Tako PV kot tudi država zagotavljata ustrezno dolgoročno financiranje, ki po eni strani omogoča nemoteno obratovanje rudnika v procesu zapiranja, po drugi strani pa zagotavlja optimalen izkoristek obstoječih znanj in izkušenj, ki so nujno potrebna v procesu zapiranja. Osrednji mehanizem financiranja zapiralnih del in sanacije okolja ter izvajanje ukrepov za pomoč delavcem, ki se bodo morali zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, tako predstavlja državni proračun, dodatno bo pa k financiranju tega pripomogel tudi Sklad za pravični prehod.
- **Izvajanje ukrepov za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje:** načela pravičnega prehoda zahtevajo ambiciozno izvajanje ukrepov za podporo gospodarstvu in prebivalcem regij, tako neposredno zaposlenih v premogovništvu in energetiki kot tudi ostalih, ki so odvisni od te dejavnosti ali povezani z njo. Ukrepi za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje zadevajo tako upravičence v javnem kot tudi zasebnem sektorju, posledično pa jih je mogoče naslavljati z raznolikimi viri in instrumenti financiranja. Osrednje orodje za izvajanje teh ukrepov so sredstva kohezijske politike EU in najnovejši program *Next Generation EU*. Oba vira napajata tudi prihodnji Sklad za pravični prehod. Pomembno je, da se naložbe, ki imajo potencial za ustvarjanje prihodkov

oziroma komercializacijo, financirajo na način, ki omogoča največji možen učinek finančnega vzvoda preko kombinacije nepovratnih, povratnih sredstev in zasebnega financiranja.

- **Financiranje okvira upravljanja pravičnega prehoda:** upoštevajoč dejstvo, da večina ukrepov za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje regij temelji na (delnem) financiranju iz sredstev EU, je za delovanje tistih elementov sistema upravljanja, ki zahtevajo namensko financiranje, treba zagotoviti ustrezna sredstva tehnične pomoči. To ni pomembno le z vidika vzdržnosti izvedbe samega procesa pravičnega prehoda, ampak tudi zaradi zagotavljanja kakovosti in odgovornosti za izvedbo ukrepov. Ta sredstva zagotavljajo delovanje ključnih vidikov upravljanja (kot je podpora pri pripravi projektov, spremljanje in vrednotenje itd.), medtem ko se ostali deli sistema upravljanja zagotavljajo preko vložkov partnerjev ali kot del neposrednega izvajanja projektov v okviru te Strategije.

Spodnja tabela prikazuje najbolj optimalne in najverjetnejše vire financiranja in mehanizme za posamezna področja financiranja in elemente pravičnega prehoda.

Področje financiranja	Element prehoda	Možni viri financiranja	Možni mehanizmi financiranja
Dejavnosti zapiranja PV	Okolje (stalna sanacija okolja)	Zasebni	Lastni finančni prispevek PV
	Okolje (dolgoročna celovita sanacija rudarskega območja in razgradnja rudarske infrastrukture, "večni stroški")	Nacionalni proračun	Nepovratna nacionalna proračunska sredstva
	Kadrovska in socialna infrastruktura (neposredna pomoč delavcem, ki se bodo morali zaradi predčasnega izstopa iz premoga prezaposliti)	Nacionalni proračun	Nepovratna nacionalna proračunska sredstva
Ukrepi za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje	Energetika (energetski prehod na energetski lokaciji)	Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, jamstva, posojila
		Instrumenti EIB za področje energetike	Investicijska posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Instrumenti EBRD za področje energetike	Investicijska posojila
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje, morebitna uporaba javno-zasebnih partnerstev
	Energetika (uvredba čiste energije v regijah, energetska učinkovitost)	Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, jamstva, posojila
		Instrumenti EIB za področje energetike	Investicijska posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Instrumenti EBRD za področje energetike	Investicijska posojila

		Eko sklad in Podnebni sklad	Nepovratna sredstva, posojila
		Evropska kohezijska politika	Nepovratna sredstva
		Ostali instrumenti v okviru instrumenta <i>Next Generation EU</i> (RRF in <i>React-EU</i>)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje, morebitna uporaba javno-zasebnih partnerstev
	Okolje (sanacija razvrednotenih območij ter ukrepi na področju izboljšanja kakovosti zraka in voda)	Nacionalni in lokalni proračuni (financiranje nacionalnih in lokalnih projektov, sofinanciranje projektov EU)	Neposredna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva
		Ostali instrumenti v okviru instrumenta <i>Next Generation EU</i> (RRF in <i>React-EU</i>)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Evropska kohezijska politika	Nepovratna sredstva
	Gospodarstvo	Nacionalni in lokalni proračuni (sofinanciranje projektov EU)	Nepovratna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, posojila, jamstva
		Evropska kohezijska politika (zlasti ESRR in EKSRP)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Ostali instrumenti v okviru instrumenta <i>Next Generation EU</i> (RRF in <i>React-EU</i>)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Slovenska razvojna in izvozna banka (SID) – javna infrastruktura in financiranje podjetij	Posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje, morebitna uporaba javno-zasebnih partnerstev,

	Človeški viri in socialna infrastruktura		alternativni modeli financiranja
		Nacionalni in lokalni proračuni (sofinanciranje projektov EU)	Neposredna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, posojila, jamstva
		Evropska kohezijska politika (zlasti ESS)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Ostali instrumenti v okviru instrumenta <i>Next Generation EU</i> (RRF in <i>React-EU</i>)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Slovenska nacionalna razvojna in izvozna banka (SID) – javna socialna infrastruktura	Posojila
		Zasebno – soinvestiranje v pobude na področju človeškega kapitala	Skupna vlaganja
Okvir upravljanja pravičnega prehoda		Kohezijska politika EU (tehnična pomoč)	Nepovratna sredstva tehnične pomoči (neposredna dodelitev)
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva tehnične pomoči (neposredna dodelitev)

8 Okvir upravljanja pravičnega prehoda

Predlagani okvir upravljanja pravičnega prehoda združuje pristop od zgoraj navzdol (glavna odgovornost za sprejemanje ključnih odločitev ostaja na nacionalni ravni) in pristop od spodaj navzgor (operativna koordinacija izvajanja strategije in temeljnih procesov na regionalni ravni). Predlaga se hibridni pristop z v nadaljevanju razčlenjeno strukturo upravljanja.

1. Obstoječa medresorska **delovna skupina Vlade RS (na visoki ravni)** je odgovorna za sprejetje ključnih odločitev (zlasti odločitev o reviziji strategije) in obenem zagotavlja politično odgovornost za izvajanje strategije, vključno z dodeljevanjem proračunskih sredstev v okviru priprave proračunov znotraj relevantnih resorjev. Sestava delovne skupine ostaja omejena na ključna resorna ministrstva, ki so najpomembnejša za proces pravičnega prehoda, dodatno se vanjo vključi predstavnik organov koordinacije pravičnega prehoda.
2. Obstoječa **operativna delovna skupina** Ministrstva za infrastrukturo še naprej predstavlja osrednje (nacionalno) partnersko telo pravičnega prehoda in platformo za razpravo in dialog o vprašanjih zapiranja rudnika, izzivih presežnih delavcev in regionalnih preobrazb. Skupina opravlja tudi splošne naloge nadzora nad izvajanjem strategije.

3. Ustanovi se **skupen organ koordinacije pravičnega prehoda**. Organa deluje na podlagi sporazuma o partnerstvu med ključnimi deležniki iz lokalnega okolja, pri čemer vse sodelujoče strani namenijo sredstva in prevzamejo odgovornosti v skladu s svojim položajem in vlogo v regiji. Glede na to, da osrednji vir financiranja družbeno-ekonomskega prestrukturiranja regije predstavlja Sklad za pravični prehod, se vloga organa koordinacije pravičnega prehoda osredotoča na izvajanje specifičnih *delegiranih nalog znotraj sistema upravljanja in nadzora* strukturnih in investicijskih skladov EU, upoštevajoč strateške okvire in usmeritve te strategije ter vsakokrat veljavna pravila za izvajanje. Organ koordinacije je odgovoren zlasti za (a) pripravo in objavo povabil za predložitev vlog za operacije (tj. pripravo in objavo razpisov), (b) prvostopenjsko preverjanje vlog (ocena ustreznosti in kakovosti vlog) ter (c) spremljanje in vrednotenje izvajanja projektov oz. operacij, ki so financirani iz teh skladov in podpirajo izvajanje te Strategije (samostojno ali v sodelovanju z neodvisnimi evaluatorji). Organ koordinacije pravičnega prehoda deluje tudi kot *glavna informacijska točka* in s tem skrbi za dosledno izvajanje ukrepov informiranja in obveščanja tako lokalnih deležnikov pravičnega prehoda (npr. občanov, projektnih sponzorjev, delavce v premogovništvu ipd.) kot tudi širše zainteresirane javnosti. Za potrebe učinkovitega izvajanja strategije v delu, ki je financiran iz sredstev Sklada za pravični prehod, organ koordinacije pravičnega prehoda vzpostavi tudi povezani regionalni *projektni pisarni*, katerih naloge morajo biti strogo ločene od ostalih (delegiranih) nalog. Naloge projektne pisarne obsegajo zlasti (i) vzpostavljanje lokalnih partnerstev in mreženje za potrebe izvajanja projektov oz. operacij, (ii) izvajanje usposabljanj in krepitev zmogljivosti projektnih sponzorjev, (iii) nudenje podpore pri pripravi projektov (podpora pri izdelavi projektnih idej, pripravi vlog, investicijske dokumentacije ipd.), (iv) spremljanje izvajanja projektov in podpora pri projektnem upravljanju ter (v) pripravo študij in analiz, potrebnih za učinkovito in pravočasno izvajanje strategije in z njo povezanih programov, ukrepov ali projektov, tudi v sodelovanju s Svetovalnim odborom za pravični prehod (glej spodaj).
4. Za zagotovitev stalnega socialnega dialoga s širšim krogom lokalnih in regionalnih deležnikov se ustanovi **Svetovalni odbor za pravični prehod** kot prostovoljni organ, ki pomaga in svetuje tako obema delovnim skupinama kot tudi organu koordinacije pravičnega prehoda zlasti v delu, ki se nanaša na naloge projektnih pisarn. Svetovalni odbor sestavljajo relevantni deležniki in strokovnjaki iz štirih ključnih področij pravičnega prehoda, to so energetika, okolje, gospodarstvo in človeški viri.
5. Zunaj tega sistema so **financerji** in **sponzorji projektov**, ki se usklajujejo preko projektnih pisarn pri organu koordinacije pravičnega prehoda. Ti sponzorjem projektov pomagata pri pripravi prijav na projekte. Te interakcije so neposredno povezane z izvajanjem ukrepov / projektov v okviru strategije in ustreznih izvedbenih načrtov. Financerji so med drugim odgovorni tudi za pravilnost in zakonitost financiranja v skladu s svojimi pravili.

9 Okvir spremljanja in vmesnega pregleda

Izvajanje strategije predstavlja velik izziv z vidika kontinuitete in usklajenega zasledovanja vseh ciljev, saj na njihovo doseganje vplivajo različni zunanji dejavniki. S tem namenom je vzpostavljen mehanizem spremljanja in vmesnega pregleda, ki predvideva pregled ključnih kazalnikov uspešnosti in na tej osnovi morebitne spremembe ali popravke strategije. Vmesni pregled se izvaja vsakih 5 let in po potrebi rezultira v prenovi strategije.

Poleg dolgoročnih ciljev so pri tem mehanizmu ključni mejniki, ki služijo za vmesno presojo napredka in sprejemanje nadaljnjih strateških odločitev v procesu pravičnega prehoda. Pri slednjih je tako ključnega pomena naslavljanje potencialnih tveganj v vseh štirih stebrih prehoda (energija, človeški viri in socialna infrastruktura, gospodarstvo in okolje), s čimer se zagotavlja dolgoročna skladnost s ključnimi lokalnimi in nacionalnimi strateškimi interesi.

Do prvega vmesnega pregleda se v okviru posodobitve NEPN zagotovijo ustrezne strokovne podlage za oceno makroekonomskih, energetske, podnebne in okoljske učinkovitosti izstopa iz premoga najkasneje v letu 2033 in potrebnih vlaganj za njegovo izvedbo. Ocena vezana na elektroenergetski sistem se nanaša na nacionalno raven in se opravi v okviru ustreznih sektorskih strategij. Ostala področja, torej okolje, gospodarstvo ter človeški viri in socialna infrastruktura, se obravnavajo tudi na lokalni ravni.

Ciljno stanje služi kot vodilo do želenega stanja v obeh regijah, doseganje periodičnih ciljev in kazalnikov pa ob vmesnih pregledih preverja operativna delovna skupina Ministrstva za infrastrukturo, ki za ta namen opredeli odgovornost za spremljanje in izvedbo vmesnih pregledov. Operativna delovna skupina lahko zaradi pomembnih regulatornih sprememb na ravni EU in nacionalni ravni uvede dodatne predčasne vmesne preglede strateške skladnosti z novimi zavezami oz. določbami spremenjenega pravnega okvira.

Okvir za spremljanje v SAŠA regiji:

Mejnik	2031 (2 leti pred prenehanjem obratovanja)	2040	2050 (ciljno stanje)
Človeški viri in socialna infrastruktura			
Število novozgrajenih stanovanj na ožjem vplivnem območju, ki zagotavljajo ustrezno nastanitev za mlade družine, mlade odrasle in visoko usposobljene posameznike, ki se želijo preseliti v regijo	500	1000	N/A
Zagotovljena pomoč potencialno presežnim delavcem, ki so neposredno zaposleni v Skupini PV in TEŠ	Vključenih 80 % delavcev	Zajeti vsi delavci	Programi pomoči zaključeni
Število novoustvarjenih delovnih mest v SAŠA regiji: - od tega delovna mesta z visoko dodano vrednostjo (opredeljena z višino nominalne povprečne plače v Skupini PV in TEŠ)²⁸ - od tega trajnostna delovna mesta (tj. na voljo 3 leta po nastanku)	1000 - 500 - 800	2000 - 1000 - 1600	4000 - 2000 - 3000
Ustreznost kadrovskih potreb PV, izmerjena kot število zaposlenih na 1000 GJ premoga, razčlenjena po delovnih mestih, v skladu s projekcijami iz analitičnih podlag te Strategije	Znotraj 10 % odstopanja	N/A	N/A
Energetika			
Raba energetske lokacije po prenehanju obratovanja premogovnih blokov TEŠ je usklajena s cilji NEPN in Dolgoročne podnebne strategije	Zagotovljeno	N/A	N/A
Ustrezna rešitev proizvodnje energije za sistem daljinskega ogrevanja, merjena kot dodatno instalirana moč za proizvodnjo toplotne energije	400 GWh / leto	N/A	N/A

²⁸ Za mejnika 2040 in 2050 se upošteva nominalna vrednost plače v Premogovniku Velenje in TEŠ ob prenehanju obratovanja bloka 6, prilagojena za inflacijo.

Sprejet zakonodajni okvir in načrt zapiranja PV ter zagotovljeno financiranje	Zagotovljeno	Zagotovljeno	N/A
Uskladitev s cilji zmanjšanja emisij TGP v oskrbi z energijo skladno s sprejeto Dolgoročno podnebno strategijo	Zagotovljeno	Zagotovljeno	Zagotovljeno
Poslovna uspešnost TEŠ, merjena kot EBITDA, v skladu s projekcijami iz analitične podlage te strategije	Znotraj 10 % odstopanja	N/A	N/A
Gospodarstvo			
Dokončana tretja razvojna os, ki zagotavlja ustrezno cestno infrastrukturo za nadaljnji razvoj regije	Zagotovljeno	N/A	N/A
BDP na prebivalca*	Ne odstopa za več kot 2 % pod nacionalnim povprečjem	Najmanj v državnem povprečju	Nad državnim povprečjem
Povprečna dodana vrednost na zaposlenega*	Ne odstopa za več kot 2 % pod nacionalnim povprečjem	Najmanj v državnem povprečju	Nad državnim povprečjem
Razpoložljiv prihodek na prebivalca*	Ne odstopa za več kot 2 % pod nacionalnim povprečjem	Najmanj v državnem povprečju	Nad državnim povprečjem
Povprečna plača na zaposlenega*	Ne odstopa za več kot 2 % pod nacionalnim povprečjem	Najmanj v državnem povprečju	Nad državnim povprečjem
Delež skupnih prihodkov, ki so jih ustvarijo tri največja podjetja v ožjem vplivnem območju*	Ne presega 50 %	Ne presega 50 %	Ne presega 50 %
Okolje			
Okoljska sanacija v skladu z načrtom zapiranja PV	Okoljska rehabilitacija v teku	Okoljska rehabilitacija v teku	Okoljska rehabilitacija izvedena v skladu z načrtom zapiranja PV

Onesnaženost zraka	PM ₁₀ , NO _x , NMVOC, SO ₂ , NH ₃ , PM _{2,5} pod mejnimi vrednostmi	PM ₁₀ , NO _x , NMVOC, SO ₂ , NH ₃ , PM _{2,5} pod mejnimi vrednostmi	PM ₁₀ , NO _x , NMVOC, SO ₂ , NH ₃ , PM _{2,5} pod mejnimi vrednostmi
--------------------	--	--	--

*Kazalniki se spremljajo na ravni ožjega vplivnega območja SAŠA regije.

Okvir za spremljanje v Zasavski regiji:

Mejnik	2031	2040 (ciljno stanje)
Človeški viri in socialna infrastruktura		
Število novozgrajenih stanovanj na vplivnem območju, ki zagotavljajo ustrezno nastanitev za mlade družine, mlade odrasle in visoko usposobljene posameznike, ki se želijo preseliti v regijo*	200	500
Zadostne negovalne kapacitete (merjene kot število postelj za starejše in število zaposlenih v teh službah)	200 100	500 postelj 250 delovnih mest
Število delovnih mest z visoko dodano vrednostjo v Zasavski regiji (mesečna bruto plača nad državnim povprečjem)	Skupna letna stopnja rasti 2 % (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)	Skupna letna stopnja rasti 1 % (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Energetika		
Regionalne energetske zmogljivosti iz OVE	Pokrivanje 20 % regionalnih potreb v sektorju električne energije ter ogrevanja in hlajenja	Pokrivanje 50 % regionalnih potreb v sektorju električne energije ter ogrevanja in hlajenja
Gospodarstvo		
Dostop do avtoceste je izboljšán, s čimer je zagotovljena ustrezna cestna infrastruktura za nadaljnji razvoj regije	Zagotovljeno	N/A
BDP Zasavske regije na prebivalca	Povprečna letna rast 1 odstotno točko nad državnim	Povprečna letna rast 2 odstotni točki nad

	povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)	državnim povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Povprečna dodana vrednost na zaposlenega v Zasavski regiji	Povprečna letna rast 1 odstotno točko nad državnim povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)	Povprečna letna rast 2 odstotni točki nad državnim povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Okolje		
Stanje zapiralnih del zaprtega premogovnika	Zapiralna dela so končana, prostorsko in okoljsko razvrednotena območja premogovnika so sanirana	N/A
Onesnaženost zraka	PM ₁₀ , NO _x , NMVOC, SO ₂ , NH ₃ , PM _{2,5} pod mejnimi vrednostmi	PM ₁₀ , NO _x , NMVOC, SO ₂ , NH ₃ , PM _{2,5} pod mejnimi vrednostmi